

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 89

---

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 89*

TUOTANTORAJOITUSTEN VAIKUTUS
MAATALOUTEEN JA KOKO KANSANTALOUTEEN

SEPPÖ AALTONEN, LAURI KETTUNEN JA LULU SILTANEN

HELSINKI 1982

Maatalouden taloudellinen
tutkimuslaitos

TUOTANTORAJOITUSTEN VAIKUTUS
MAATALOUTEEN JA KOKO KANSANTALOUTEEN

Helsinki 1981

SISÄLLYS

Esipuhe

Yhteenvedo ja loppupäätelmiä

Sivu

1. Johdanto	1
2. Katsaus tuotannonrajoitustoimiin	4
2.1. Peltoalan rajoitus	5
2.1.1. Pellonvarausjärjestelmä	5
2.1.2. Kesannoimispalkkiojärjestelmä	6
2.2. Eläinten lukumäärän vähentäminen	7
2.2.1. Lypsylehmien karsinta	7
2.2.2. Maidon tuotannon keskeyttäminen	8
2.2.3. Kannanmunantuotannon rajoitus- toimet	8
2.3. Maatalouden tuotanto- ja vientikatot	9
2.4. Tuotantosuunnan muutos	10
2.4.1. Tuotannonmuutosjärjestelmä	10
2.4.2. Naudanlihan tuotantosopimus- palkkiojärjestelmä	11
2.5. Luopumiseläke	12
2.6. Ylituotannon supistamisesta valtiolle aiheutuneet menot	12
2.7. Valtiolle ylituotannon markkinoinnista aiheutuneet menot	13
2.8. Maatalouden osuus ylituotannon markki- noinnista	14
2.9. Yhteenvedo tuotannon rajoittamisesta	16
3. Arvio ylituotannosta vuonna 1981	18
3.1. Maito	19
3.2. Naudanliha	19
3.3. Sianliha	20
3.4. Kanamunat	21
3.5. Viljat	21
3.6. Tuotantorakenne vinoutunut	22
4. Tuotantorajoitusten vaikutus	24
4.1. Tutkimusmenetelmä	24
4.2. Vaikutus maatalouteen	25
4.2.1. Maidontuotanto	25
4.2.2. Sianlihantuotanto	27
4.2.3. Kanamunantuotanto	28
4.2.4. Tuotannon supistamisen tulo- vaikutukset	30
4.2.5. Tulovaikutukset maidon tuo- tannossa	32
4.2.6. Tulovaikutukset sianlihan- ja kanamunantuotannossa	33
4.2.7. Maatalouden markkinoinmisrasite tuotantosuunnittain	35

4.3. Vaikutus kansantalouteen	38
4.3.1. Asema koko kansantalou- dessa	38
4.3.2. Maatalouden välillinen työlli- syysvaikutus	40
4.3.3. Ylituotannon supistamisen ker- rannaisvaikutus	40
4.3.4. Maatalouden viennin edullisuus	43
5. Kehitysalueiden maatalous	53
5.1. Kehitysalueiden asema maataloudessa	53
5.2. Suoritettujen tuotannonrajoitustoimenpi- teiden vaikutuksesta kehitysalueilla	57
5.3. Yhteenvedo kehitysaluenäkökohdista	61
6. Yhteiskuntapoliittiset näkökohdat	62
6.1. Eräitä maaseudun kehityspiirteitä	62
6.2. Tuotannonrajoitusten yhteiskunnalliset vaikutukset	64

ESIPUHE

Maa- ja metsätalousministeriö antoi toukokuussa 1981 Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tehtäväksi kiireellisesti selvittää maatalouden tuotantorajoitusten vaikutukset maatalouteen ja koko kansantalouteen yhteiskuntapoliittiset seikat huomioon ottaen. Pyydetty selvitys toivottiin laatimaan siten, että sen perusteella olisi mahdollista päätellä, onko tarkoituksenmukaista jatkaa tuotannon rajoittamista.

Tutkimuslaitoksessa käynnistettiin välittömästi pyydetty selvitystyö. Pian kävi myös selville, että kyseessä on hyvin laaja tehtäväalue, johon käytettävissä olevan ajan puitteissa ei ollut mahdollista paneutua niin syvällisesti kuin olisi tarpeellista. Varsinkin kansantaloudellisten näkökohtien osalta on selvitys jouduttu tekemään hyvin yksinkertaistaen. Selvitys painottuikin pääosin maataloutta koskeviin seikkoihin. Tutkimuslaitos haluaa kuitenkin antaa selvityksensä ministeriölle pyydettyssä ajassa ja pyrkii tutkimusohjelmansa puitteissa jatkamaan selvitystyötä myöhemmin.

Tehdyn selvityksen ovat suorittaneet professori Lauri Kettunen, tohtori Lulu Siltanen ja agronomi Seppo Aaltonen tutkimuslaitoksen muun henkilökunnan avustamana. Vaikka selvitys ei pyri olemaan toimenpideohjelma, sisältyy siihen myös eräitä periaatteellisia kannanottoja, joita voidaan pitää tutkimuslaitoksen tutkijoiden käsityksinä. Selvitystä ei ole käsitelty tutkimuslaitoksen hallituksessa.

Rukkilassa marraskuussa 1981

Tutkimuslaitoksen johtaja

Matias Torvela

Yhteenvedo ja loppupäätelmiä

Maamme maataloustuotannon tavoitteeksi on yksimielisesti hyväksytty lievä ylituotanto. Tuotantopoliittinen toimikunta esitti mietinnössään, että maidontuotannon pitäisi olla 15 % yli kulutuksen, jotta maitohuolto olisi turvattu kaikkina vuoden aikoina. Naudanlihan omavaraisuuden turvaaminen edellyttää jopa suurempaa lehmämäärää kuin varsinainen maidontuotannon tavoite. Lihan ja kananmunien tuotanto saisi ylittää 5-10 % kulutuksen ja leipäviljan tuotanto voisi nousta lähivuosina selvästi yli kulutuksen, sillä varastoja on tarkoitus kasvattaa riittämään yhden vuoden kulutukseen.

Tuotantotavoitteet on määritetty lähinnä joustavaa elintarvikkeiden tarjontaa ajatellen. Niitä voidaan kuitenkin puolustaa myös kriisiajat kestäväällä omavaraisuudella tai huoltovarmuudella, joka edellyttää lievää ylituotantoa normaalioloissa. Osaa ylituotannosta puoltavat myös aluepoliittiset näkökohdat.

Kotieläintuotteiden tuotanto ylittää kuitenkin sekä pitkän että lyhyen aikavälin tavoitteet. Tuotannon alentaminen on osoittautunut ongelmalliseksi, ja onkin esitetty kysymys, onko kaikki maataloutta ja kansantaloutta koskevat seikat huomioon ottaen perusteltua pyrkiä alentamaan tuotantoa. Tätä kysymystä käsitellään tässä selvityksessä.

Maataloustuotantoa on pyritty alentamaan 1960-luvun lopusta saakka monin erilaisin toimin. Peltoja on paketoitu ja kesannoitu, lehmii ja kanoja teurastettu, maidontuottajia on houkutteltu vaihtamaan tuotantosuuntaansa, tuotannolle on asetettu tuotantokatkoja, ylimenevän osan markkinoimiseksi on peritty markkinoimismaksuja jne. Laajasta keinovalikoimasta huolimatta lopputulos ei ole aina ollut kovin hyvä.

Tässä selvityksessä on arvioitu niitä taloudellisia vaikutuksia, jotka seuraavat vuoden 1981 normaaliksi arvioidun tuotantotason pudottamisesta voimassa olevan hintalain määrittämille tasoille. Maatalouden markkinoimisvastuun alainen vuoden 1981 ylituotanto on arvion mukaan 245 milj. l maitoa, 26 milj. kg sianlihaa, 13 milj. kg kananmunia. Todelliset luvut tiedetään vasta myöhemmin,

mutta jo nyt on nähtävissä, että maidontuotanto alenee ennustettua nopeammin huonon rehusadon takia. Selvityksessä on kuitenkin käytettävä normaalitilanteen mukaisia tuotostmääriä, jotteivät satunnaiset tuotantoheilahtelut sekoittaisi laskelmia.

Koska leipäviljan tuotanto ei vastaa edes kulutusta ja niin leipä- kuin rehuviljaa pitäsi varastoida runsaasti lähivuosina, suuri osa yllä mainitusta ylituotannosta voitaisiin poistaa lisäämällä leipäviljan tuotantoa. Tuotannon sisäinen rakenne on pahasti vinoutunut, minkä korjaamisella olisi mahdollista päästä eroon viljelijöitä rasittavista markkinoimismaksuista. Sen sijaan peltoalaa ei ole syytä supistaa, kuten tuotantopoliittinen toimikunta on todennut.

Maidontuotannon supistuminen edellä mainitulla 245 milj. litralla merkitsisi lehmien lukumäärän putoamista 620 000:een nykyisestä 690 000:sta. Keskituotos nousisi hieman, koska karsinta kohdistuisi heikkotuottoisiin lehmiin. Maidontuottajien määrä alenisi arvion mukaan 14 500:lla eli 70 000 viljelijään. Arvioita voidaan pitää vain suuntaa antavina, sillä supistamistoimet voidaan toteuttaa monella tavalla: joko tasaisesti kaikkia maidontuottajia koskevina, tai pieniä yrityksiä vähentävinä, tai suurnave-toita painottavina toimina.

Sianlihan tuotannon alentaminen 26 milj. kg:lla vaatisi teurastusten vähentymistä noin 370 000 sialla vuodessa. Sikapaikkoina se on noin 150 000. Jos sikalan kokona pidetään nykyistä keskiarvoa 90, tuotannosta tylisi jäädä pois noin 1600 sikalaa.

Kananmunantuotannosta tulisi poistaa noin 900 000 kanaa, jotta päästäisiin vientikatton edellyttämään tuotantotasoon. Se merkitsisi 900 kanalan (keskikoko 1000 kanaa) poistumista tuotannosta, joskin pienkanaloita karsimalla voitaisiin ehkä saavuttaa parempi lopputulos työllisyysvaikutusten osalta.

Tuotanto- ja vientikatton ollessa voimassa viljelijät eivät voi käyttää tuotannon lisäämistä tulojensa nostamiseen. Vientihinnat ovat niin alhaiset, etteivät ne aina peitä edes muuttuvia kustannuksia (esim. rehukustannuksia). Näin ollen viljelijät

eivät saa mitään korvausta sille työpanokselle, jonka he käyttävät tuotannon lisäämiseen yli tuotantokaton. Tulotaso voi jopa alentua sen seurauksena.

Nykyinen markkinointivastuun toteuttamisjärjestelmä on niin monimutkainen tai piilotettu, että viljelijät eivät huomaa sen tosiasiassa alentavan heidän tulotasoaan sitä enemmän mitä enemmän he lisäävät tuotantoaan. Epäselvyyttä lisää myös se, että markkinoinnismaksut eivät suoraan ja täydellä painolla kohdistu ylituotantotuotteisiin. Osa kannetaan lannoite- tai rehuveroina, osa markkinointimaksuina ja osa lisättynä verona (sianliha). Sitä paitsi tästä seuraa myös, että sianlihantuottaja kantaa suuremman ja viljantuottaja yhtä suuren markkinoimisvastuun kuin maidon- ja kananmunantuottaja. Arvion mukaan markkinoimismaksut ovat noin 13 % maatalouden puhtaasta tulosta sianlihantuotannossa ja 11 % viljanviljelyssä mutta vain 4 % kananmunantuotannossa. Viljantuottajahan tulisi vapauttaa kokonaan markkinointivastuusta, koska ylituotantoakaan ei ole.

Maatalous työllistää muita sektoreita hankkimalla niistä tuotantopanoksia kuten koneita, laitteita, lannoitteita, jne. sekä toimittamalla raaka-aineita elintarviketeollisuudelle. Ylituotannon osalta tämän kansantaloudellisen kerrannaisvaikutuksen arviointi on vaikeaa alhaisten vientihintojen takia. Vientisubventiot joudutaan keräämään veroina, jolloin muiden sektoreiden kysyntä vastaavasti alenee, mikä eliminoi joko kokonaan tai osittain maatalouden antaman työllisyysvaikutuksen. Pitkällä aikavälillä asiaa tarkasteltaessa maatalouden ylituotannolle tuskin löytyy kansantaloudellisia perusteita juuri huonojen vientihintojen takia. Huoltovarmuusyistä tuotanto on kuitenkin mitoitettava normaalioloissa kulutusta suuremmaksi. Ylituotanto olisi pyrittävä viemään joko pitkälle jalostettuina tuotteina (juusto, lihajalosteet), jolloin työllisyysvaikutus olisi suurin tai sitten hinnaltaan edullisimpina tuotteina (rehuvilja). - Tutkimuslaitos tulee myöhemmin selvittämään tarkemmin ylituotannon kansantaloudellisia vaikutuksia. Tässä yhteydessä siihen ei ole ollut riittävästi aikaa eikä voimavaroja.

Kehitysalueilla tuotetaan pääasiassa maitoa, mikä on seurausta nurmivaltaisesta rehutuoannosta. Voidaan kuitenkin olettaa, että osittaisena syynä tähän yksipuoliseen tuotantorakenteeseen on, ettei sianlihan ja kananmunien tuotantoa tueta juuri lainkaan samalla tavalla kuin maidontuotantoa.

Kehitysalueet näyttävät kärsineen eniten aikaisemmista tuotannonrajoitustoimista. Näin voi arvioida myös käyvän, jos tulevat tuotannon supistamiset tapahtuvat samoin ehdoin koko maassa. Kehitysalueilla tilakoko on pienempi ja tulotaso alempi kuin muualla maassa, joten ne myös helpommin hyväksyvät ja käyttävät valtion tarjoamia tuotannonmuutos- tai lopettamisjärjestelmiä, kuten kävi mm. pellonvarausjärjestelmää toteutettaessa. Ainakin pohjoisimmat kehitysalueet (Lappi, Kainuu, Pohjois-Karjala) olisi ilmeisesti syytä jättää kokonaan tuotannonrajoitusten ulkopuolelle.

Kehitysalueilla kärjistyvät myös asutuksen vähenemisestä aiheutuvat yhteiskunnalliset ongelmat kuten palvelujen tarjonnan piieneneminen ja työnsaantimahdollisuuksien väheneminen, mitkä edelleen vahvistavat maaltamuuttoa. On kuitenkin todettava, että maatalous tuskin pystyy yksin vastaamaan maaseudun asutuksesta, vaan siihen tarvitaan muitakin yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Maatalous tosin muodostaa maaseudun asutuksen rungon tulevaisuudessakin.

1. Johdanto

Tuotantorajoituksia on maassamme jouduttu käyttämään markkinointivaikeuksien ja valtiontaloudellisten seikkojen vuoksi. Jossain määrin on myös kiinnitetty huomiota kansantaloudellisiin näkököhtiin, joskin ne ovat jääneet yleensä vaille tarkempaa perustelua.

Maatalouden ylituotanto on ollut ongelma jo 1960-luvun alusta alkaen. Hintalaeissa on ollut määräyksiä, jotka ovat merkinneet maatalouden osallistumista ylituotannosta aiheutuvien vientikustannusten maksamiseen. Vientimarkkinoiden sulkeutuminen 1960-luvun lopussa Englannin liityttyä EEC:hen pakotti maamme ottamaan käyttöön tuotannonrajoituksia. Tällöin toteutettiin mm. pellonvaraus- ja lehmien teurastus -järjestelmät. Vientivaikeudet ovat sen jälkeen helpottuneet, eikä markkinoiden puuttuminen voi olla enää oleellisena syynä tuotannonrajoituksiin.

Vientihintojen alhaisuus ja siitä aiheutuva lisääntyvä vientituen tarve on sen sijaan edelleen suurin syy tuotannonrajoituksiin. Kuten jäljempänä tarkemmin käy ilmi, maailmanmarkkinahinnat ovat nousseet hitaammin kuin kotimaiset tuottajahintamme, minkä takia tarvitaan suhteellisestikin yhä suuremmat vientipalkkiot tuottajahintatason säilyttämiseksi. Vuonna 1960 oli voista saatu hinta 2.46 mk/kg, mikä oli noin 38 % kotimaan hintatasosta. Vuonna 1980 oli vientihinta 6.08 mk/kg, joka peitti vain 25 % kotimaan hinnasta. Voin maailmanmarkkinahinta on kuitenkin noussut vuoden 1980 loppupuolelta alkaen niin, että saatu hinta oli jo 10.38 mk/kg elokuussa 1981, eli suhteellisesti jopa hieman parempi kuin vuonna 1960.

Kehitys on ollut samanlainen kaikkien tuotteiden osalta. Inflaation mukana on vientihinta jäänyt jatkuvasti jälkeen kotimaisesta hinnasta, ja yleensä vientihinta on alle puolet tuotteen tuotantokustannuksista. Valtion maksama vientituki on samanaikaisesti kasvanut nopeasti. Vuonna 1960 se oli 92.1 milj. mk, vuonna 1970 464.5 milj. mk ja vuonna 1980 1176.4 milj. mk. Viljelijät itse ovat viime vuosina osallistuneet vientikustannuksiin noin 200 milj. mk:lla.

Maataloustuotteiden viennin epäedullisuus on yleisesti todettu tosiasiaksi. Viennin tukemista on kuitenkin puolusteltu monella syyllä, joista tärkeimpiä ovat olleet alue- ja työllisyyspoliittiset perustelut sekä viennistä saatava valuuttatulo. Viimeksi mainittu seikka oli varsinkin aikaisempina vuosina jatkuvan kauppataaseen alijäämäisyyden vallitessa varsin tärkeä, mutta nykyisin sille tunnutaan annettavan vähemmän painoa. Se johtuu ennen muuta siitä, että maksutaseongelmat eivät ole rajoittaneet maamme talouspolitiikan hoitoa viime vuosina.

Työllisyys- ja aluepolitiikka, jotka osittain ovat erilliskysymyksiä mutta osittain liittyvät läheisestikin toisiinsa, ovat jatkuvasti ajankohtaisia keskustelukohteita ja käytettyjä argumentteja maatalouspolitiikan ja varsinkin tuotannonrajoitustoimenpiteiden yhteydessä. Työllisyyden huononuttua pysyvästi taloudellisen kasvun hidastumisen takia on maataloutta pidetty potentiaalisena työllisyyden ylläpitäjänä. On esitetty, että koska muu talouselämä ei pysty tarjoamaan riittävästi työtä, maatalouden ylituotanto tulee sallia, koska se myös samalla työllistää.

Kehitysaluepolitiikalla voidaan varsin hyvin tukea työllisyysnäkökohtia. Maatalous on kehitysalueiden pääelinkeino. Lähes puolet västöstä saa siellä toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Toisaalta maatalous näyttää siellä olevan ainoa sektori, jonka kehittämiseen on mahdollisuuksia. Maaseudun asutuksen säilyttämisessä katsotaan maataloudella olevan keskeinen asema. Harvaan asutuilla alueilla onkin vaikea luoda teollisia työpaikkoja, joten maatalous on siellä luontaisesti paras työllistäjä. Kehitysalueet samoin kuin yleensä maaseutu ovat kuitenkin menettäneet ja maatalouden koneistuessa menettävät väestöään tulevaisuudessakin, mistä eittämättä seuraa ketjureaktio: vähemmän väkeä, vähemmän työtä, mitä on vaikea pysäyttää.

Tässä selvityksessä on pyritty arvioimaan tuotantorajoitusten vaikutusta niin maatalouteen kuin koko kansantalouteen. Tarkastelukohde on hyvin laaja, joten siihen ei ole voitu paneutua käytettävissä olleen lyhyen ajan kuluessa niin syvällisesti kuin olisi ollut tarpeellista. Toisaalta tehtävä on niin vaativa,

että sen perusteellisesta selvittämisestä ei ole varmuutta, vaikka resursseja olisi käytettävissä runsaastikin. Erityisesti jatkuva maatalouden muutosprosessi - koneistuminen, maatalousväestön väheneminen, yleinen taloudellinen kehitys - haittaavat selkeän kuvan saamista tuotantorajoitusten vaikutuksesta.

Selvityksen alussa on luotu katsaus maassamme sovellettuihin tuotannonrajoitustoimiin ja niiden vaikutuksiin. Tuotannonohjausta on harjoitettu monin keinoin, mutta niiden tehokkuudesta ei kuitenkaan ole riittävästi selvityksiä. Varsinaisten rajoitustoimenpiteiden vaikutusten taustaksi on 3. kappaleessa arvioitu tämänhetkinen ylituotanto. Yhtä aikaa kotieläintuotteiden viennin kanssa on maahamme tuotu sekä leipä- että rehuviljaa, mikä on osoituksena tuotantorakenteemme vinoudesta. Kappaleessa 4 on sekä tätä selvitystä varten tehtyjen laskelmien että aikaisempien tutkimusten perusteella arvioitu tuotantorajoitusten vaikutusta maatalouteen, valtiontalouteen ja kansantalouteen. Kappaleissa 5 ja 6 on lopuksi tarkasteltu alue- ja yhteiskuntapoliittisia seikkoja.

2. Katsaus tuotannonrajoitustoimiin

Maataloustuotteiden kansainvälisen markkinatilanteen vaikeutuksessa ja maataloutemme tuotantovolyymien kasvaessa 1960-luvulla ryhdyttiin suunnittelemaan toimenpiteitä tuotannon rajoittamiseksi aikaisempaa selvemmin kohdistamalla rajoitustoimet tuotantopohjan vähentämiseksi. Supistustoimia on jatkettu 1970-luvulla toimenpiteiden lisääntyessä ja monipuolistuessa 1970-luvun lopulla.

Supistamistoimenpiteillä voidaan tähdätä esim. peltoalan poistamiseen viljelystä pitemmän ajan kuluessa, minkä lisäksi voidaan tilapäisesti joko näiden täydentäjänä tai itsenäisenä toimenpiteenä käyttää lyhytaikaisia järjestelmiä. Ensimmäisen, viljelyssä olevan peltoalan supistamiseen tähtäävän järjestelmän, pellonvaurausjärjestelmän rinnalle on tullut myöhemmin uusia supistamistoimia. Näitä ovat peltojen kesannoiminen, alkuaan myös tuotannonmuutosjärjestelmä sekä saman päämäärään toteuttamiseen tarkoitettu luopumiseläkejärjestelmä. Tuotantoa on pyritty rajoittamaan myös kohdistamalla supistamistoimet yksittäiseen tuotantohaaraan tuotantokapasiteetin vähentämiseksi mm. teurastuspalkkioiden tai maksamalla palkkiota tuotannon suuntamiseksi ylituotantotuotteista muuhun tuotantoon.

Kaikki edellä mainitut toimenpiteet ovat edellyttäneet vapaaehtoisista osallistumisista, johon valtio on viljelijöitä provosoinut erilaisin korvauksin ja palkkioiden.

Varsinaisten ylituotantotuotteiden kohdalla on pyritty tuotantoa hillitsemään myös toista tietä, ehkäisemällä suurten tuotantoyksiköiden perustamista asettamalla se luvanvaraiseksi sekä haudontoja rajoittamalla.

Tuotannon suuntamisessa lyhyellä tähtäimellä on maataloudelle asetettu maataloustulolaissa tuotanto- tai vientikatkoja, joiden ylittämistä aiheutuviin kustannuksiin maatalous on velvoitettu osallistumaan. Tällöin ei enää ole kysymys vapaaehtoisesta rajoitustoiminnasta, vaan pakollisesta osallistumisesta markkinoimismaksujen ja valmisteverojen muodossa.

Seuraavassa luodaan katsaus niihin tuotannonrajoitusjärjestelmiin, joista viljelijöille maksettujen korvausten vuoksi on aiheutunut menoja valtiolle. Tuotannonrajoitustoimenpiteet on seuraavassa ryhmitelty sen mukaan, miten ne on kohdistettu tuotantokapasiteetin supistamiseksi. Osalla on tähdätty peltoalan vähentämiseen, osa on kohdistunut suoraan tiettyyn tuotannonhaaraan.

2.1. Peltoalan rajoitus

2.1.1. Pellonvarausjärjestelmä

Tuotannossa olevan peltoalan supistamiseksi ryhdyttiin v. 1969 tekemään 3-vuotisia pellonvaraus sopimuksia. Etusija annettiin iäkkäälle tai työkyvyltään heikentyneelle viljelijälle. Omistajat sitoutuivat maksettavaa korvausta vastaan olemaan käyttämättä sopimuksenalaista peltoa maataloustuotantoon sopimuksen voimassaoloaikana, joka voi jatkua 9 vuotta. Viljelijällä on alunperin ollut oikeus käyttää peltoa oman perheen kulutukseen tarvittavan perunan ja kasvitarhatuotteiden tuottamiseen. Oikeutta lisättiin sittemmin puutarha- ja kasvitarhatuotteiden tuottamiseen ja taimien kasvattamiseen myyntituotantoa varten. Heidelmiä ja marjoja saa viljellä rajoituksetta. Viljelijällä on oikeus pitää tilalla hevosia, poroja ja vuohia sekä oikeus harjoittaa tietyssä laajuudessa lammastaloutta. Uusia sopimuksia ei ole tehty enää vuoden 1974 jälkeen. Osa sopimuksenalaisesta pellosta on palautunut tuotantoon jo ensimmäisen 3-vuotiskauden jälkeen.

Pellonvarausjärjestelmän tuotantovaikutukset ovat muuttuneet vuosittain, ajanjaksona 1969-73 sopimuksen alainen peltoala kasvoi ja oli suurimmillaan v.1973 205 200 ha. Sen jälkeen se on tasaisesti alentunut 10-15 000 hehtaarin vuosivauhdilla, joten vuoden 1980 sopimusala oli 98 000 ha. Sen sijaan pysyväksi tuotantoresurssien poistumaksi jää järjestelmään kuuluvien peltujen metsitetty osuus, noin 27 000 ha, lisäys on ollut vuosittain noin 1 500 ha. Metsitetyn peltoalan osuus maamme kokonaisrehuyksikkösadosta on nykyisin vain noin 1.3 % keskimääräisen ry-sadon mukaan laskettuna. Vastaavasti pakettipeltujen osuus vuonna 1980 oli

enää noin 4 %, kun se vuonna 1973 oli noin 9 %. Todellisuudessa pakettipeltojen tuotantovaikutus lienee edellisiä arvioita tuntuvasti alhaisempi sopimuksenalaisen peltoalan painopisteen ollessa maan itä- ja pohjoisosissa.

Pellonvarausjärjestelmän seurausta on osaltaan kuitenkin se, että viljelemätön peltoala on maassamme kasvanut, koska pellonvarausjärjestelmästä purkautuneita peltoja ei ole aina otettu tuotantoon. Vuonna 1980 pellonvarausalan lisäksi viljelemättömäksi jätetty peltoala oli varsin korkea, 92 700 ha, millä on kokonaisrehuysikkösadosta likimain sama osuus kuin pakettipelloilla.

2.1.2. Kesannoimispalkkiojärjestelmä

Vuonna 1977 saatettiin voimaan kesannoimispalkkiojärjestelmä, joka monessa suhteessa oli samanlainen kuin pellonvarauskorvausjärjestelmä. Valtion varoista on maksettu palkkiota viljelijälle, joka on tehnyt sopimuksen pellon jättämisestä kesannolle. Sopimus on tehty 1 vuodeksi kerrallaan. Viljelijän on sopimuksen mukaan ollut sitouduttava kesannoimiskauden ajaksi jättämään kesannolle vähintään 1/3 tilansa koko peltoalasta, kuitenkin vähintään 3 ha ja olemaan korjaamatta siitä satoa. Palkkion saaminen on lisäksi kytketty peltohehtaaria kohti laskettuihin maatalouden tuloihin. Kesannoimispalkkiota on maksettu 500 - 650 mk/ha alueittain porrastettuna. Järjestelmää on sovellettu 1977 - 80. Tämä rajoitustoimenpide kohdentui pääosin Etelä-Suomen alueelle, joten sen tuotannollinen vaikutus oli suhteellisesti hyvä. Toisaalta järjestelmä oli voimassa myös ajanjaksona, jolloin leipäviljanviljelyä pyrittiin laajentamaan. Toimenpiteet olivat siten osittain ristiriitaisia.

Järjestelmän avulla on pystytty poistamaan peltoa viljelyksestä vuosittain 30 000 - 43 000 ha. Vastaavasti keskimääräisen rehuysikkösadon perusteella tämä on merkinnyt 1.5 - 2.1 % kokonaisrehuysikkösadosta. Mainittakoon, että ilman palkkioita suoritettu kesannointi (59 100 ha v. 1980) vastasi noin 3 % kokonaisrehuysikkösadosta. Todellisuudessa tuotannollinen vaikutus lienee esim. vuonna 1980 ollut samaa tasoa, sillä kesannointipalkkiojärjestelmään sidotut pellot lienevät olleet laadultaan keskimääräistä parempia.

2.2. Eläinten lukumäärän vähentäminen

Toinen tuotantopohjan supistamista tarkoittava toimi on kohdistettu suoraan tuotantoeläinten määrän vähentämiseen maidontuotannon ja kananmunatuotannon supistamiseksi.

2.2.1. Lypsylehmien karsinta

Pellonvarausjärjestelmään sisältyi teurastuspalkkion maksaminen tilalla 1.3.69 olleista lehmistä. Palkkion maksamisen edellytyksenä oli, että pellonvaraushakemusta tehtäessä kaikki tilalla olleet lehmät myytiin teuraaksi. Palkkio oli 1 mk lihakiloa kohti. Pellonvarausjärjestelmään liittyi vuonna 1970 annettu laki lypsylehmien määrän vähentämisestä maksettavista palkkioista. Järjestelmä koski kaikkia viljelijöitä. Sen mukaan lypsylehmistä, jotka ovat olleet myyjän omistuksessa edellisen vuoden lopussa ja myyty teuraaksi helmi-huhtikuussa 1970, maksettiin teurastuspalkkiota. Myös v. 1970 poikineet hiehot kuuluivat palkkion piiriin. Palkkion saamisen edellytyksenä oli, että lypsylehmiä on ollut vähintään kaksi. Palkkio oli 500 mk lypsylehmää kohti. Pellonvaraustiloilta teurastettiin yhteensä noin 16 800 lehmää vuosina 1969 - 70. Muilta tiloilta järjestelmän kautta poistuma oli lähes 43 000 lehmää v. 1970. Järjestelmien kautta teurastettiin siis yhteensä noin 59 800 lehmää.

Esitetyt luvut eivät eivätkä kuitenkaan osoita, mikä oli järjestelmien avulla saatu lehmien nettopoistuma, sillä suuri osa lehmistä olisi teurastettu ilman palkkioitakin. Toisaalta lehmien uudistumisprosessi nopeutui, mikä johti entistä parempaan karjakantaan. Lehmien keskituotos nousi vuonna 1970 noin 8 % ja runsaat 3 % vuonna 1971. Vaikka osa tästä aiheutui hyvästä satotilanteesta, johtuu huomattava osa noususta karjakannan paranemisesta ja siirtymisestä Ayrshire-rotuun.

Vuonna 1980 sovellettiin utarevikaisten lypsylehmien karsimiseksi korvausjärjestelmää, jonka mukaan kahdessa eri vaiheessa, kesällä ja vuoden lopussa teuraaksi myydyistä utarevikaisista lehmistä maksettiin korvausta. Edellytyksenä oli vähintään

kahden lehmän myyminen samalta tilalta. Korvausta maksettiin ensi vaiheessa 700 mk ja vuoden lopussa 800 mk lehmää kohti. Vuoden 1980 aikana teurastettiin utarevikaisia lehmiä runsaat 48 000. Tämä lehmäkarsinta muistuttaa 1970-luvun alun karsintaa samansuuntaisine vaikutuksineen: kun teurastusmäärät kasvavat, lisääntyvät myös lehmien uudistukset, jolloin tämä heijastuu välittömästi kohonneena keskituotoksena. Tuotanto muuttuu entistä intensiivisemmäksi, mutta samalla toimenpiteen primääritavoitteen saavuttaminen - tuotannon supistaminen - osaltaan epäonnistuu.

2.2.2. Maidon tuotannon keskeyttäminen

Kuluvan vuoden kesällä on tuotannon supistamistoimenpiteiden sarjassa otettu käyttöön uusi järjestelmä, jonka mukaan maksetaan korvauksia maidontuottajalle, joka sitoutuu vähentämään tilaltaan meijeriin toimitettavan maidon määrää vähintään yhden neljäsosan peruskaudeksi määrätyn ajanjakson maitomäärästä, vähimmäismäärän ollessa kuitenkin 10 000 l. Sopimus tehdään kolmeksi vuodeksi ja sopimuksen edellytyksenä on, että tilalta sopimuskauden aikana myytävät lehmät myydään teuraaksi.

Sopimuksen perusteella maidontuottajalle maksetaan korvausta 50 p/l supistetulta maitomäärältä. Sopimuksia voidaan tehdä vuosina 1981 ja 1982. Tarkoitukseen v. 1981 varatulla määrärahalla on laskettu voitavan supistaa maidontuotantoa 50 milj. litraa.

2.2.3. Kananmunantuotannon rajoitustoimet

Vuoden 1981 aikana voidaan maksaa korvauksia kanatalouden harjoittajalle, joka sitoutuu luopumaan kananmunien tuottamisesta 18 kuukaudeksi myymällä kaikki munantuotantoon pitämänsä kanat teuraaksi. Edellytyksenä sopimuksen tukemiselle on, että kanatalouden harjoittajalla on vähintään 100 kanaa. Sopimuksen perusteella maksetaan palkkiota 20 mk teurastamoon myydystä kanasta.

Todettakoon samalla, että kananmunien haudontaa rajoittavaa toimintaa on ollut vuodesta 1977. Rajoitustoimet ovat maatalahallituksen raportin mukaan (MTH 2.12.1980 s. 25) selvästi supistaneet tuotantoa, joskin tämänsuuntaiseen kehitykseen ovat myös monet muut tekijät vaikuttaneet. Haudontarajoitusten myötä haudontatoiminta on edelleen keskittynyt, sillä kuusi suurinta hautomoa tuottaa yli puolet lajitelluista poikasista. Rajoitukset nostavat kananpoikasten hintatasoa ja vaikeuttavat poikasten saatavuutta. 15.6.1981 kanojen luku oli laskenut edellisen vuoden vastaavasta määrästä 14 %:lla, mutta poikasten luku jopa 30 %:lla. Ilmeisesti kananmunantuotannon supistuminen helpottaa tilannetta jossain määrin.

2.3. Maatalouden tuotanto- ja vientikatot

1970-luvulla voimassa olleessa maataloustulolainsäädännössä on ollut tavoitteena saada vaikeutuvan maatalouden markkinoimistilanteen vuoksi rajoitetuksi tuotannon kasvua asettamalla tuotanto- tai vientikatot, joiden ylittävältä osalta maatalous on velvoitettu osallistumaan markkinoimiskustannuksiin.

Vuoden 1969 järjestelmän mukaan naudanlihaa ja ruista lukuunottamatta tuotostmäärien kattona oli vuoden 1968 tuotokset kuitenkin vehnän ja maidon osalta vuosittain alenevin määrin. Vuoden 1973 lain mukaan maatalouden osallistumisvelvoite alkoi vientikustannusten ylittäessä vuoden 1972 vientikustannukset vuosittain tietyllä tavalla alennettuna.

Vuoden 1977 maataloustulolaissa on varsinaisesti ensi kerran asetettu tuotekohtaiset tavoitteet. Lain 15 § määrittää valtion veloitteen ylituotannon viennistä aiheutuviin kustannuksiin. Maidon osalta on asetettu vuosittain markkinoille tulevan tuotannon enimmäismäärä sekä kananmunien ja sianlihan kohdalla viennin enimmäisrajat, joihin asti valtio vastaa vientikustannuksista. Myös leipä- ja rehuviljalle on vastaavasti asetettu enimmäisvientimäärät VV:n tasausvarastomäärien muutokset huomioon ottaen. Tuotanto- ja vientikatot ovat vuosina 1980 - 1981 seuraavat:

meijerien vastaanottama maitomäärä	2 675 milj. litraa
sianlihan vientimäärä	13 milj. kg
kananmunien vientimäärä	12 milj. kg
leipäviljan vientimäärä	100 milj. kg
rehuviljan vientimäärä	200 milj. kg

Edellä mainittujen tavoitteiden yli menevän viennin osalta maatalouden osuus kustannuksista peritään lain mukaan markkinoimismaksuina ja valmisteveroina. Mikäli esitetyt sianlihan, kananmunien tai viljan vientikatot alittuvat, vähennetään maatalouden osuutta muiden tuotteiden vientikustannuksista määrällä, joka vastaa alitteen määräisestä viennistä valtiolle aiheutuvia kustannuksia. Maidon osalta alitetta ei voi siirtää muiden tuotteiden osalle.

2.4. Tuotantos suunnan muutos

Tuotannonrajoitusjärjestelmien kohdistuessa maitoon, kananmuniin ja sianlihaan on tuottajilla ollut mahdollisuus suunnata tuotantoa pois ylituotantotuotteista mm. viljaan, jonka tuotannossa on viime vuosina tapahtunut tuntuva taantumista, samoin kuin muuhunkin kasvituotantoon. Tuotannon lisäämiseen on ollut mahdollisuuksia myös naudanlihan kohdalla.

2.4.1. Tuotannonmuutosjärjestelmä

Kesannoimisjärjestelmän kanssa samana vuonna tuli voimaan tuotannonmuutosjärjestelmä, jonka mukaan maatilän omistaja saa valtiolta tuotannonmuutoskorvausta, kun tilän maataloustuotantoa muutetaan lain edellyttämällä tavalla. Edellytyksenä korvauksen saamiselle on, että maatilän omistaja tai hänen puolisonsa on täyttänyt 55 vuotta ja tilän peltoala on vähintään 2 ha sekä lisäksi, että maatilän ulkopuolisten tulojen määrä ei ylitä vastaavankokoisten tilojen tavanomaiseksi katsottavaa määrää. Sopimus koskee koko peltoalaa, jota viljelijän on sitouduttava olemaan käyttämättä maatalouden harjoittamiseen viiden vuoden aikana. Tilalla on kuitenkin oikeus tietyssä laajuudessa kasvattaa liha-karjaa teuraseläimiksi sekä pitää hevosia, lampaita, vuohia, poroja, turkiseläimiä. Näiden ruokintaan saa viljellä korsirehua. Tilalla on myös oikeus tuottaa puutarha- yms. tuotteita ja kasvattaa perunoita ja juurikasveja oman perheen tarpeeseen. Lakia

muutettiin vuoden 1980 alusta siten, että viljelijä voi tehdä sopimuksen, jonka mukaan hän luopuu vain kotieläintuotannosta, mutta voi harjoittaa kasvintuotantoa rajoituksetta. Tuotannonkorvaus on kaikkia tiloja koskevan samansuuruisen perusmäärän lisäksi riippuvainen tilan aikaisempien vuosien kasvinviljelyn sekä sika-, kana- ja maitotalouden tuloista ja rehujen ostomennoista. Korvauksen enimmäismäärät valtioneuvosto vahvistaa vuosittain.

Tuotannonmuutossopimuksia ei järjestelmän alkuvuosina tehty odotusten mukaisesti, lehmiä poistui tuotannosta 1 400 - 3 000 kpl vuodessa. Vuoden 1980 alusta voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen tuotannosta poistettujen lehmien määrä nousi runsaaseen 13 000 kappaleeseen, josta emolehmiksi n. 1 300.

Vuonna 1980 kolmannes eli 60 500 lehmää teurastettiin erilaisten järjestelmien kautta koko teurasmäärän ollessa 179 000. Toisaalta, ilman mainittuja järjestelmiä teurastusmääräksi voidaan arvioida 160 000 lehmää, jolloin tehtyjen toimenpiteiden nettokarsinnaksi jää noin 20 000. Vuoden 1980 keskituotostasolla (4 478 l) tämä vastaa 90 milj. maitolitraa. Ilman ylimääräistä karsintaa keskituotos olisi jäänyt todennäköisesti alemmaksi, jolloin suuremmasta lehmämäärästä huolimatta maitotuotos olisi ollut vain hieman toteutunutta tasoa korkeampi.

2.4.2. Naudanlihan tuotantosopimuspalkkiojärjestelmä

Vuoden 1980 aikana otettiin käyttöön järjestelmä, jossa sopimuksen mukaan viljelijä sitoutuu pitämään vähintään kaksi lehmää tilalla teuraaksi kasvatettavien vasikoiden maitoruokintaa varten sekä olemaan myymättä tilalta maitoa ja vasikoita tai lehmiä maidontuotantoon. Sopimus tehdään vuodeksi kerrallaan ja sitä voidaan jatkaa enintään neljä kertaa. Palkkio on 600 mk/lehmä. Vuonna 1980 sopimus tehtiin koskemaan hieman yli 6 200 lehmää, joten maidontuotannossa poistuma vastasi n. 28 milj. litraa.

2.5. Luopumiseläke

Vuonna 1974 voimassa olevan järjestelmän mukaan valtio vastaa luopumiseläkkeiden kustannuksista siltä osin kuin luopujien suorittamat vakuutusmaksut eivät riitä näihin menoihin. Maatilan omistajalle, joka luopuu pysyvästi maatalouden harjoittamisesta, voidaan maksaa luopumiseläkettä. Luopuminen katsotaan tapahtuneen maatalouden rakenteen parantamiseksi, jos se edistää tarkoituksenmukaisten maatalojen muodostumista tai laadultaan ja sijainniltaan huonon pellon poistumista maataloustuotannosta. Korvauksen saamisen edellytyksenä on, että luopuja on täyttänyt 55 vuotta.

2.6. Ylituotannon supistamisesta aiheutuneet valtion menot

Ylituotannon varsinaiseen supistamiseen tähtäävien toimien rahoittamisesta valtiolle aiheutuneet menot on esitetty taulukossa I.

Taulukko I. Maatalouden rajoitustoimista aiheutuneet valtion menot 1970-80, milj. mk.

	Pellon- varaus	Kesän- nointi	Tuotan- non- muutos	Lypsy- lehmien karsinta	Naudan- lihan tuotanto- sopim.	Luopumis- eläke- osuus
1970	25.0					
1971	35.5					
1972	43.7					
1973	51.3					
1974	53.2					
1975	52.7					4.0
1976	50.5					10.7
1977	47.4	15.0	0.7			13.8
1978	44.3	23.6	3.9			16.7
1979	43.1	20.5	10.6			21.6
1980	43.5	31.1	21.6	17.5 ¹⁾	3.6	26.2

1) Lisäksi 18.8 milj. mk on maksettu vuoden 1981 puolella.

Tulo- ja menoarviossa on vuodelle 1981 varattu pellonvarauskorvauksiin 45.0 milj. mk, tuotannonmuutoskorvauksiin 40.0 milj. mk ja naudanlihan tuotantosopimuskorvauksiin 10.0 milj. mk. Luopumiseläkkeisiin on varattu 29.6 milj. mk. Lisämenoarvioon on

otettu lisäksi määräraha maidon tuotannon keskeyttämiskorvauksiin 25.0 milj. mk ja 5.0 milj. mk kananmunantuotannon keskeyttämiskorvauksiin, johon jo vuoden 1980 viimeisessä lisämenoarviossa oli varattu 10.0 milj. mk.

Vuonna 1980 aiheutui tuotannonsupistustoimista valtiolle menoja yli 140 milj. mk. Vuonna 1981 nousevat vastaavat menot tulo- ja menoarvion mukaan edellistä vuotta suuremmiksi. Osa rajoitustoimia on jäänyt pois, mutta uusia on tullut niiden tilalle.

2.7. Valtiolle ylituotannon markkinoinnista aiheutuneet menot

Maataloustuotteiden viennistä valtio on maksanut hinnanerokorvauksia ja vientivoin osalta hinnanalennuskorvauksia, jotka on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Maatalouden vientituki 1970-1980, milj. mk.

	Hinnanero- korvaukset yhteensä 1)	Voin hinnan- alennuskorvaus vientivoista	Hinnanalennus- korvaukset liha- jalosteista
1970	464.5	87.6	
1971	394.4	71.9	
1972	440.8	93.3	
1973	360.7	52.7	
1974	556.1	96.8	
1975	464.9	58.3	
1976	931.4	45.4	
1977	1255.7	17.3	
1978	1050.2	16.6	9.6
1979	1158.8	19.3	34.1
1980	1176.4	10.9	54.2

1) Momentin 30.31.41 loppusumma

Hinnanerokorvaukset ovat 10 vuoden kuluessa 2.5-kertaistuneet. Reaaliarvoltaan vientipalkkiot ovat kuitenkin viime vuosina olleet 1970-luvun alkuvuosien tasolla.

2.8. Maatalouden osuus ylituotannon markkinoinnista

Maatalousylijäämien viennistä valtiolle aiheutuneiden kustannusten peittämiseksi on maatalouden hintajärjestelmiin liittynyt säädökset maatalouden osallistumisesta näihin kustannuksiin. Maatalouden maksuvelvollisuuden edellytyksenä on ollut, että maatalouden tuotanto on ylittänyt laissa määritellyt tuotanto- ja vientimäärät tai vientikustannukset. 1970-luvulla on maataloustulolaisissa määriteltä osallistumisvelvollisuus osittain tavoitehintatasoa alentamalla, osittain markkinoimismaksujen muodossa.

Vuoden 1969 lain mukaista hintajärjestelmää toteutettaessa otettiin huomioon tuotostmäärien kasvun vaikutus kytkettynä tavoitehintojen toteutumiseen. Mikäli näiden yhteisvaikutus ylitti + 1 %:n vaihtelurajan, otettiin ylitys huomioon tavoitehintaratkaisussa tavoitehintatasoa alentavana. Vuoden 1972 maataloustuloratkaisun yhteydessä tästä johtuva alennus olikin 4,1 %. Osallistuminen markkinointikustannuksiin tapahtui lisäksi erillisen markkinoimismaksulain mukaisesti maidon ja vehnän markkinoimismaksuina.

Vuoden 1973 maataloustulolain mukaan maatalouden osallistumisen ratkaisi vientikustannusten kehitys. Niiden olisi pitänyt alentua vuoden 1972 kustannuksista 10 % vuotta kohti. Maatalouden osallistumisvelvollisuudelle oli kuitenkin asetettu katto, joka v. 1973/74 oli 40 milj. mk ja sitä seuraavina vuosina 50 milj. mk ja 60 milj. mk. Ensimmäisenä vuonna maatalouden osallistumisvelvoite nousi 40 milj. mk:aan, joka toteutettiin puoliksi tavoitehintatasoa alentamalla, puoliksi markkinoimismaksujen avulla. Seuraavana vuonna ei maatalous joutunut osallistumaan vientikustannuksiin. Sen sijaan v. 1975/76 maatalouden osuus oli täydet 60 milj. mk, jolla määrällä alennettiin tavoitehintatasoa. Vuodelle 1976/77 tehdyn sopimuksen mukaan tavoitehintatason alennuksena otettiin huomioon 63 milj. mk sekä 7 milj. mk markkinoimismaksuina. Markkinoinnin vaatiessa lisää varoja ryhdyttiin rehu-seoksista ja lannoitteista kantamaan 1.7.76 valmisteveroa. Vuoden 1977 aikana maatalous osallistui vientikustannuksiin maksamalla valmisteveroa ja markkinoimismaksua. Samaa käytäntöä on jatkettu

perittäessä vuoden 1978 alusta voimaan tulleen maataloustulolain mukaista maatalouden markkinoimisosuutta, mikä määräytyy asetettujen tuotanto- ja vientikattojen perusteella.

Markkinoimismaksuja on peritty 1970-luvulla hinnoitteluvuodesta 1970/71 alkaen. Ne koskivat ensin maitoa ja vehnää. Uudelleen alettiin kyseisiä maksuja periä 1970-luvun lopulla, nyt myös sianlihasta. Markkinoimismaksuja on peritty seuraavasti:

Maito	1.4.1970 - 31.3.1971	0.30	p/kg	
	1.4.1972 - 31.3.1973	0.53	p/kg	
	1.3.1977 - 31.12.1977	0-3.5	p/l	aluksi porrastettuna
	1.1.1979 - 28.2.1981	1.00	p/l	Pohjoisinta Suomea lukuunottamatta
	1.3.1981 - 30.4.1981	1.85	p/l	"
	1.5.1981 alkaen	2.00	p/l	"
Vehnä	1.9.1970 - 31.8.1973	3	p/kg	
Sianliha	1.3.1977 - 31.12.1977	15	p/kg	
	1.1.1979 alkaen	20	p/kg	

Näiden yleisten markkinoimismaksujen lisäksi on 1970-luvulla kannettu markkinoimismaksuja yhteisöiltä maidosta 20 p ja vehnästä 20-30 p. Niinikään on peritty suurilta sikaloilta ja kanaloilta markkinoimismaksua tietyn tulon ylittävältä osalta.

Markkinoimismaksun lisäksi on peritty valmisteveroa lannoitteista ja rehuseoksista seuraavasti:

Lannoitteet	1.7.1976 - 30.6.1977	5	p/kg
	1.7.1977 alkaen	11	p/kg
Rehuseokset	1.7.1976 - 31.12.1976	4	p/kg
	1.1.1977 - 31.12.1977	6	p/kg

Vuonna 1981 kannetaan valkuaisveroa rehuista, jotka ylittävät tietyn laissa määritellyn valkuaispitoisuuden.

Markkinoimismaksujen ja valmisteverojen kokonaiskertymä 1970-luvulla käy ilmi taulukoista 3 ja 4.

Taulukko 3. Markkinoimismaksut vuosina 1970-80, milj. mk.

	Maito	Vehnä	Sianliha	Kananmunat	Yhteensä
1970	6,7	5,2			11,9
1971	1,8	11,2			13,0
1972	12,4	11,9			24,3
1973	4,5	5,0			9,5
1974	0,1	0,03			0,13
1975	0,04	0,01	0,12		0,17
1976	-	-	-	0,9	0,9
1977	62,0	0,2	14,9	1,8	78,9
1978	5,7	0,03	2,7	1,9	10,3
1979	25,4	-	32,4	3,5	61,3
1980	27,7	-	37,6	5,0	70,3

Taulukko 4. Valmisteverot vuosina 1970-80, milj. mk.

	Lannoitteet	Rehuseokset	Yhteensä
1976	28,6	15,7	44,3
1977	79,5	39,8	119,3
1978	115,5		115,5
1979	122,4		122,4
1980	130,7		130,7

2.9. Yhteenveto tuotannon rajoittamisesta

Tuotannon rajoittamistoimista vain pellonvaraus- ja kesannointijärjestelmät ovat olleet suoranaisia tuotantokapasiteettiin vaikuttavia toimenpiteitä. Lehmien teuraspalkkiot ovat tosin alentaneet suoraan maidontuotantoa, mutta tilalle on tullut usein muuta tuotantoa. Kyseessä on siis ollut tavallaan tuotannonmuutos, jota on harjoitettu myös varsinaisten tuotannonmuutoslakien avulla. Suurten yksiköiden perustamisen luvanvaraisuus ei välttämättä ole alentanut maataloustuotantoa lainkaan, koska jäljelle on jäänyt mahdollisuus harjoittaa monipuolista tuotantoa jopa varsin suurissa yksiköissä juuri tilakokorajojen alapuolella.

Tuotannon rajoittaminen on varmaankin osaltaan aiheuttanut sen, että viljelty peltoala on pudonnut 1960-luvun lopun 2.67 milj. ha:sta 2.27 milj. ha:iin vuonna 1981 eli 15 %. Varsinkin pellonvarausjärjestelmä on myötävaikuttanut tähän. Se on kuitenkin ollut ehkä eniten arvostelua aiheuttanut toimenpide, vaikka toisaalta se on ollut kesannoinnin ohella ainoa todellinen tuotantoa rajoittava toimi.

Maidon ylituotanto on ollut valtiontaloudellisesti vaikein ja sen alentamiseen on kohdistettu useita toimenpiteitä. Tulos ei kuitenkaan ole tyydyttävä, vaan ylituotanto on jopa kasvanut. Syytä epäonnistumisesta ei saa vierittää yksinomaan rajoitustoimien tiiliin. Maidontuotannon lievä kasvu on ilmeisesti seurausta niin yleisestä maatalouspoliittisesta linjasta kuin ennen kaikkea sääolosuhteiden aiheuttamasta siirtymisestä viljasta kotieläintuotteisiin. Mutta osan maidontuotannon rajoittamisen epäonnistumisesta voi lukea myös itse toimenpiteille, jotka ovat olleet väliaikaisia ja osittain auttaneet tehostamaan tuotantoa esim. eläinainesta parantamalla.

Tyypillistä maatalouspolitiikallamme on rajoitustoimien vapaaehtoisuus, joten niiden teho on jäänyt riippumaan viljelijöiden halukkuudesta. Toisaalta toimenpiteitä on ollut runsas valikoima, millä on tietenkin omat etunsa, mutta samalla yleiset maatalouspoliittiset toimenpiteet kuten tulotason kehittäminen ovat helposti mitätöineet rajoitustoimien vaikutuksen.

3. Arvio ylituotannosta vuonna 1981

Jäljempänä oleva analyysi tuotantorajoitusten vaikutuksesta maatalouteen perustuu kesällä tehtyyn arvioon tuotantokattojen ylityksestä vuonna 1981. Silloinen tilannearvio perustui normaali-tilanteeseen, ts. keskimääräiseen satotasoon ja sillä hetkellä voimassa oleviin tuotantorajoituksiin. Maidon meijeriin toimitettavaksi määräksi arvioitiin noin 2 920 milj. litraa ja tuotantokaton ylitykseksi 245 milj. litraa.

Syksyn kuluessa varsinkin maidontuotannossa on tapahtunut oleellinen muutos. Tuotos on syys-lokakuussa ollut noin 7 % edellisvuotta alemmalla tasolla ja koko vuoden meijeriin toimitettu maitomäärä supistunee noin 2.5 % edellisvuodesta. Syy normaalia nopeampaan tuotannon alenemiseen on lähinnä huono rehusato sekä myös maidontuotannon vähentämiseen liittyvän palkkiojärjestelmän vaikutus lehmämäärään. Myös sianlihan ja naudanlihan tuotantoa koskevia arvioita on nostettu hieman ylöspäin kesällä tehdyistä tuotantoennusteista.

Taulukossa 5 esitetyt tuotanto- ja vientiarviot vuodelle 1981 perustuvat pääasiassa maataloustuotteiden markkinakatsausryhmän tilannearvioon.

Taulukko 5. Tuotanto- ja vientimäärät vuonna 1980 sekä arvio vuodelle 1981, milj. kg.

	Tuotanto		Vienti		Tuotanto- ja vientikaton ylitys	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
Naudanliha	113.7	121	1.1 ¹⁾	15		
Sianliha	168.9	181	25.9	40	12.9	27
Kananmunat	78.7	80	25.8	28	13.8	16
Maito, milj. l	3173.6	3075			274	200
juusto	73.1	73	40.3	40		
voi	73.5	73	9.8	16		
maitojauhe	32.4	29	30.1	28		

1) tuonti 1.7 milj. kg

3.1. Maito

Meijeriin toimitettu maitomäärä kohosi vuoden ensimmäisen vuosipuoliskon aikana 1.3 % edellisvuodesta. Tuotanto on kuitenkin toisen vuosipuoliskon aikana pudonnut edellisvuoden vastaavaa tuotantoa alemmaksi ja meijereihin toimitetun maitomäärän odotetaan putoavan noin 2 875 milj. litraan vuositasolla. Jos maatiloilla käytetty maitomäärä supistuisi noin 200 milj. litraan, muodostuisi koko maitotuotokseksi 3 075 milj. litraa eli noin 3 % vuoden 1980 tasoa alemmaksi.

Maitotaloustuotteiden kulutuksen ennustetaan putoavan 0.5 % edellisvuodesta, mikä yhdessä alenevan tuotannon kanssa merkitsee ylituotannon lievää keventymistä viime vuoteen verrattuna. Ylijäämät pystyttäneen tällöin hoitamaan viemällä noin 40 milj. kg juustoa, 16 milj. kg voita ja 28 milj. kg rasvaista maitojauhetta. Viennistä aiheutuviin kustannuksiin palataan jäljempänä.

3.2. Naudanliha

Tammi-kesäkuussa 1981 naudanlihan markkinoitu määrä oli 57.5 milj. kg, missä oli lisäystä edellisvuotiseen 7.4 %. Lehmänlihan määrä putosi likimain vastaavalla määrällä, mutta nuoren naudan (130 kg ja yli) markkinoille tulleet määrät kasvoivat runsaat 16 %. Syynä tähän oli paitsi teurastettujen eläinten lukumäärän kasvu, myös keskiteuraspainojen nousu vuoden 1980 194 kilosta 204 kiloon tammi-kesäkuussa 1981. Vuoden toisella puoliskolla naudan teurastukset ovat edelleen olleet runsaita. Koko vuoden naudanlihan markkinoille tuleva määrä on noin 119 milj. kg, minkä lisäksi maatiloilla teurastetaan noin 2 milj. kg kokonaistuotoksen ollessa siten noin 121 milj. kg.

Naudanlihan kulutus on vuoden ensimmäisen puoliskon aikana taantunut runsaat 5 %, joskin jo kesäkuun kulutus oli edellisvuoden vastaavaa korkeampi. Syynä on ensisijaisesti nähtävä naudanlihan vähittäishinnan korkeus sekä jossain määrin kulutustottumusten muutos. Varovaisen arvion mukaan kuluvan vuoden kokonais-

kulutus jäisi noin 107 milj. kiloon sen oltua viime vuonna 111.2 milj. kg. Tämä merkitsisi laskennallista 14 milj. kg:n ylijäämää. Lisäksi vuodenvaihteen suuret varastot aiheuttavat vientiä, jolloin vuoden kokonaisvienniksi muodostuu noin 15 milj. kg. Tämänkin viennin toteuduttua varastot ovat vielä suuret.

Kuluvan vuoden vaikea naudanlihan markkinatilanne on usean tekijän aikaansaama. Ensinnäkin vuoden 1980 lopun utarevikaisten lehmien teurastaminen aiheutti varastojen täyttymisen. Toiseksi, kulutus kääntyi yllättäen laskuun ja kolmanneksi, vaikka vientipäätökset on tehtykin verraten nopeasti, vientiä ei ole pystytty täysin hoitamaan aikataulun mukaisesti lähinnä vientikohteissa esiintyvien viivytysten vuoksi sekä neljänneksi osittain myös vientimarkkinoiden puuttumisen vuoksi. Nämä tekijät yhdessä ovat aiheuttaneet naudanlihan tuottajahinnan jälkeenjäämisen tavoitehinnasta, mikä taas on merkinnyt tulotappioita ensi sijassa naudanlihan tuottajille, mutta samalla myös maidontuottajille, sillä vasikoiden kysynnän heikentyessä myös niiden hinta on laskeutunut.

3.3. Sianliha

Sianlihan markkinoille tulleet määrät kasvoivat tammi-kesäkuussa 1981 7.6 % edellisvuodesta. Tuotannon kasvun ennakoidaan hidastuvan loppuvuodesta, mutta pysyvän kuitenkin vuoden 1980 vastaavaa korkeamana. Markkinoille tuleva määrä lienee noin 179 milj. kg ja kokonaistuotanto noin 181 milj. kg eli lisäystä edellisvuoteen runsaat 7 %.

Myös sianlihan kulutuskehitys on ollut kuluvana vuonna laskeva tammi-kesäkuun kulutuksen ollessa lähes 3 % edellisvuoden vastaavaa alhaisempi. Kulutus on elpynyt vuoden toisella puoliskolla, mutta jäänee kuitenkin vuositasolla viime vuoden kulutusta, 141.7 milj. kiloa, jonkin verran alemmaksi.

Supistunut kulutus ja samanaikaisesti laajentunut tuotanto ovat lisänneet vientiä voimakkaasti. Laskennalliseksi vienniksi tulee-kin noin 40 milj. kg, mistä siis 27 milj. kilon vientikustannukset olisi perittävä maataloudelta.

3.4. Kananmunat

Kanojen lukumäärä on pudonnut nopeasti, kesäkuun 1981 eläinlaskennan mukaan 14 % edellisvuoden vastaavasta määrästä. Tämä ei ole kuitenkaan vielä heijastunut tuotantoon, ja tehtyjen arvioiden mukaan tämän vuoden tuotanto nousisi vielä noin 80 milj. kiloon (v. 1980 78.7 milj. kg). Vientimäärä tulee olemaan 28 milj. kg, jolloin kotimaan kulutusmääräksi jäisi 51-52 milj. kg.

Kanojen lukumäärän voimakkaan laskun vaikutus tuotannon määrään heijastunee ensi vuoden aikana. Vientimäärät laskevat tällöin vastaavasti, mitä lisääntyvä kotimainen kulutus luonnollisesti edistäisi.

3.5. Viljat

Viljelty peltoala on tänä vuonna lähes prosentin edellisvuotta korkeampi. Oleellisimmat muutokset ovat tapahtuneet leipäviljan viljelyalassa, mikä on runsaat 20 000 ha viime vuotta alhaisempi. Vastaavasti rehuvilja-ala on lähes 65 000 ha edellisvuotta suurempi. Vuoden 1980 leipäviljasato oli 480.3 milj. kg ja rehuviljasato 2 825.6 milj. kg, mikä oli normaalia parempi sato. Koska sääsuhteet ovat kuluvana kasvukautena olleet runsaiden sateiden vuoksi heikot, ei tässä yhteydessä ole syytä tehdä arviota lopullisesta sadosta. Leipäviljasato jää ainakin alle kulutuksen, eikä rehuviljasatokaan ole riittävä nykyisen suuruiselle kotieläintuotannolle.

Kuinka paljon rehua tarvittaisiin pitämään yllä tämän hetkinen kotieläintuotanto? Helpoimmin siihen saa vastauksen vertaamalla kotieläintuotantoa ja rehusatoa vuonna 1980. Normaalin valkuais-

rehutuonnin lisäksi maahan tuotiin satovuonna 1980/81 200 milj. kg vehnää, josta noin kaksi kolmasosaa meni rehuksi. Vuoden 1980 sato oli trendiarvioiden mukaan noin 5 % yli normaalin.

Vuoden 1981 normaalisato olisi ollut siis hieman viime vuoden satoa pienempi. Kotieläintuotanto on kuitenkin hieman suurempi kuin viime vuonna (maito -3 %, sianliha +7 % ja naudanliha +6 %). Tarvittava rehun lisäys olisi siis noin 70 milj. ry. Rehun tuonnin tarve olisi siis normaalisadon vallitessa ollut noin 200 milj. kg, mutta nyt huonon sadon takia sen on oltava huomattavasti suurempi, jos halutaan pitää yllä vuoden 1981 suuruinen kotieläintuotanto ensi kesään saakka.

Edellä oleva, tosin hieman yksinkertaistettu ja karkea arvio osoittaa, että kotieläintuotanto on laajentunut liikaa peltoalaan nähden. Jos tuotanto pudotettaisiin tuotantokattojen tasolle, rehun tarve alenisi noin 400 milj. ry. Tällöin olisi kotieläintuotannon laajuus oikea peltoalaan nähden. Leipävilja-ala olisi kuitenkin hieman alle omavaraisuustavoitteen. Koska leipävilja-alan lisäämistarve on keskipitkällä aikavälillä noin 100 000 ha, rehuntuotannolle käytettävissä oleva peltopinta-ala ei ole riittävä, ellei kotieläintuotantoa vähennetä ainakin nykyisten tuotanto- ja vientikattojen tasolle. Kotieläintuotannon supistamisen aikaansaama vähennys rehunkulutuksessa vastaisi noin 150 000 hehtaarin peltoalaa rehuviljan tuotannossa. On kuitenkin otettava huomioon, että esim. ohrasta käytettiin vuonna 1980 vain 85 % kotieläinten rehuksi. Toisaalta myös öljykasvien viljely, perunan viljely kotimaisen tärkkelysteollisuuden raaka-aineeksi sekä nurmikasvien siementuotanto vaativat lähi-vuosina lisäpeltoalaa (vrt. KOM.MIET. 1980:5, s. 146).

3.6. Tuotantorakenne vinoutunut

Edellä olevasta käy hyvin ilmi, että kotieläintuotteiden ylituotanto on seurausta vinoutuneesta tuotantorakenteesta. Maitoa, lihaa ja kananmunia tuotetaan runsaasti yli kotimaisen kulutuksen, kun sen sijaan leipäviljasta on puutetta. Rehuntuotantoon

käytettiin vuonna 1980 noin 86 % koko peltoalasta eli yhtä paljon kuin vuosina 1969-72, jolloin kotieläintuotteiden vientiongelmat olivat myös suuret. Lisäksi maahamme tuotiin viljaa rehuksi satovuoden 1980/81 aikana noin 130 milj. kg. huolimatta siitä, että vuoden 1980 rehusato oli normaali tai jopa hieman normaalia suurempi. Nykyisen suuruista kotieläintuotantoa ei pystytäkään edes normaalioloissa ylläpitämään ilman rehujen tuontia. Toisaalta tämä tukee tuotantopoliittisen toimikunnan arviota siitä, ettei nykyistä viljelyksessä olevaa peltoalaa tulisi enää supistaa.

Maataloutta rasittavia markkinoimismaksuja voitaisiin oleellisesti vähentää siirtämällä tuotantoa kotieläintuotteista leipäviljaan. Varastointitarve huomioon ottaen voitaisiin leipäviljan viljelyä lisätä noin 100 000 ha, mikä merkitsisi noin 250 milj. ry. vähennystä rehun tuotantoon. Yksinomaan maidontuotantoon sovellettuna se merkitsi noin 300 milj. litran vähennystä eli tuotantokaton ylityksen poistumista kokonaan ja noin 450 milj. mk:n vähennystä maatalouden markkinointimaksuissa, mikäli ei oteta huomioon tuonnista aiheutuvaa markkinointimaksujen kompensointia.

Vaikka seuraavassa tarkastellaankin tuotanto- ja vientikattojen ylityksen vaikutusta maatalouteen, on kuitenkin syytä pitää mielessä, että näistä ylityksistä voitaisiin päästä eroon melkein kokonaan siirtämällä kotieläintuotantoa leipäviljantuotantoon, jolloin myös tuotantorajoitusten negatiivisista seurauksista vältyttäisiin.

4. Tuotantorajoitusten vaikutus

4.1. Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä vaikutuksia tuotannonrajoituksilla on maatalouteen, kansantalouteen ja yhteiskuntapolitiikkaan. Tehtävän täydellinen suorittaminen vaatisi laajan, koko maataloutta ja kansantaloutta koskevan dynaamisen mallin rakentamista. Se on niin vaativa tehtävä, ettei sen toteuttamiseen ole ollut tässä yhteydessä mitään mahdollisuuksia. Sen tähden on jouduttu tyytymään vain kaavamaisiin laskelmiin, joiden kuitenkin uskotaan antavan ainakin eräitä tosiasioita tuotantorajoitusten vaikutuksista.

Ensimmäinen selvitykseen liittyvä ongelma on kysymys siitä, kuinka suuria tuotannonrajoituksia tulisi tutkia. Olisiko tarkasteltava kaiken ylituotannon poistavia vai osittaisia rajoituksia. Tuotantopoliittinen toimikunta hyväksyi aikoinaan tavoitteet, jotka edellyttävät 100 %:n omavaraisuuden ylittävää tuotantoa, joten ainakin edellinen vaihtoehto voidaan sulkea pois. Koska tämänhetkinen maatalouspoliittinen keskustelu kohdistuu tuotanto- ja vientikattojen yli menevään tuotantoon, on seuraavassa tarkasteltu tuotannon rajoittamista nykyisin voimassa olevien tuotanto- ja vientikattojen tasolle. Koska viljaa ei riitä edes kotimaiseen kulutukseen, selvityksen kohteiksi jäävät vain maito, sianliha ja kananmunat.

Laskelmien lähtökohtana pidetään vuoden 1981 normaaleiksi arvioitujen tuotanto-, kulutus- ja vientiennusteiden perusteella laskettuja tuotanto- ja vientikattojen ylityksiä. Vuoden 1981 toteutuva tuotanto poikkeaa varsinkin maidon osalta käytetyistä määristä tuotannon supistuttua arvioitua enemmän sää- ym. tekijöistä johtuen. Todellisten ylitysten poiketessa ennusteista vaikutusten voidaan katsoa poikkeavan myös samassa suhteessa. Näin eri suuruisia tuotannonmuutoksia voidaan periaatteessa tarkastella niiden vaikutussuhteiden pysyessä tietyissä rajoissa lähes lineaarisina. Todettakoon kuitenkin, että esimerkiksi maidontuotannon pudottaminen 100 %:n omavaraisuuteen tuotantokaton sijasta saattaisi aiheuttaa toisenlaisia ongelmia ja vaikutuksia kuin tässä selvityksessä on esitetty.

Maataloustuotteiden eräänlaisena hyväksyttynä ylituotantona pidetään tällä hetkellä asetettujen tuotanto- ja vientikattojen mukaisia määriä. Maatalous vapautuu markkinoimisvastuusta, mikäli meijereiden vastaanottama maitomäärä ei ylitä 2 675 milj. litraa, sianlihan vientimäärä 13 milj. kiloa, kananmunien vientimäärä 12 milj. kiloa, leipäviljanvientimäärää 100 milj. kiloa, eikä rehuviljan vientimäärä 200 milj. kiloa (tasausvarastojen määrien muutos huomioon ottaen). Näiden tuotanto- ja vientikattojen tasollista sopivuutta ei tässä yhteydessä käsitellä, vaikka nykyinen tuotantotilanne aiheuttaakin painetta näiden tarkistamiselle nimenomaan viljelijöiden kannalta. Edellisessä kappaleessa 3 on arvioitu tuotanto- ja vientikattojen ylitys vuonna 1981, mitkä siis hieman poikkeavat seuraavassa käytetyistä tuotantomääristä.

4.2. Vaikutus maatalouteen

4.2.1. Maidontuotanto

Maataloustuotteiden tuotantoon liittyvät muuttujat ovat dynaamisia, ts. ne muuttuvat ajan kuluessa. Jos esitetään laskelma voimakkaan tuotannon supistamisen vaikutuksista, on tehtävä oletta-
mus siitä, otetaanko aikatekijä huomioon vai ei. Kullakin tuotantosuunnalla on oma kehityssuuntansa, esim. maidolla se on laskeva. Tämän mukaisesti voidaan esittää kehitysarvioita siitä, millainen tuotantotilanne on vaikkapa viiden vuoden kuluttua. Tilanteen arvioimisen tekevät vaikeammaksi ne vaikutukset, joita erilaisilla tuotannon rajoitustoimilla on. Seuraavassa esitetään tilannearvio vuodelta 1981 sekä tuotannon supistaminen tuotantokaton tasalle. Aikaperspektiiviä ei oteta huomioon, ts. kulutus pidetään vuoden 1981 tasolla.

Vaihtoehtolaskelmassa on tehtävä useita eri olettamuksia tuotannon leikkaamisesta aiheutuvista tuotannon rakenteen muutoksista. Koska valtaosa maidon tuotantoyksiköistä on yhä edelleen alle 10 lehmän karjoja, tuotannon rajoittaminen vaikuttaisi välittömästi keskikarjakokoon. Vaihtoehtolaskelmassa on karjakokoa nostettu melko varovasti. Samoin on menetelty keskituotoksen osalta.

Maidontuotantoa kuvaavat arviot vuodelle 1981:

Kokonaistuotanto	3 140	milj. l
- siitä meijeriin	2 920	milj. l
Lehmien lukumäärä keskim.	690 000	
Keskituotos	4 550	l
Maidontuottajien lukumäärä	84 500	
Lehmiä keskim./tila	8.2	
Kokonaistuotanto, rasvaa	140	milj. kg
Kotimainen kulutus, rasvaa	107.5	milj. kg
<hr/>		
Ylijäämä, rasvaa	32.5	milj. kg

Vaihtoehtolaskelma tuotantokaton mukaiselle tuotannolle:

Kokonaistuotanto	2 880	milj. l
- siitä meijeriin	2 675	milj. l
Lehmien lukumäärä keskim.	620 000	
Keskituotos	4 645	l
Maidontuottajien lukumäärä	70 000	
Lehmiä keskim./tila	8.9	
Kokonaistuotanto, rasvaa	127.8	milj. kg
Kotimainen kulutus, rasvaa	107.5	milj. kg
<hr/>		
Ylijäämä, rasvaa	20.3	milj. kg

Jos tarkastellaan maidon tuotantorakenteen kehitystä esim. 5 - 6 vuoden aikavälillä ilman erityisiä, uusia tuotannonrajoittamistoimenpiteitä, voisi kehityskuva olla seuraavanlainen: lehmiä 600 000, keskituotos 4 800 l, tuottajien lukumäärä 60 000 ja keskiarjakoko 10. Tällä yhdistelmällä kokonaistuotanto muodostuisi vaihtoehtolaskelman mukaiseksi. Tähän tilanteeseen päästään kuitenkin vain yrityskokoa aktiivisesti suurentaen, lehmäainesta parantaen, ts. tuotannon tehokkuutta ja tuottavuutta edistäen.

Tuotannon rajoittaminen vaikuttaa luonnollisesti maidontuottajien lukumäärään, sillä ei voida olettaa, että viljelijät kollektiivisesti päättäisivät kukin supistaa tilakohtaisesti tuotantoa ilman lopettamispäätöksiä. Vuoden 1981 aikana tuotannon lopettaa noin 7 000 maidontuottajaa, joten vaihtoehtolaskelman tuottajien lukumäärään päästäisiin 2 - 3 vuoden aikavälillä. Valtaosa tuotannon lopettavista 14 - 15 000 viljelijästä siirtyisi todennäköisesti eläkkeelle maidontuottajien keski-ikä ollessa varsin korkea. Tuotannonrajoitustoimien jälkeiset työllisyyskysymykset liittyvät siten läheisesti myös vallitseviin maatalouden eläkejärjestelmiin.

Tuotannon rajoittamisen alueellinen vaikutus tulisi sen sijaan ehkä korostuneesti esille nimenomaan kehitysalueilla, joilla maidon alkutuotannolla on suhteellisesti muita alueita huomattavampi merkitys¹⁾. Sen tähden olisikin huolehdittava tuotannon-rajoitustoimenpiteiden mielekkäästä alueellisesta painottumisesta.

Meijeriin toimitetun maitomäärän supistuminen olisi runsaat 8 % vuoden 1981 arvioidusta tasosta. Tämä merkitsisi saman suuruista vaikutusta jalostusteollisuuteen sekä välillisiä vaikutuksia maidontuotantoa ja meijeriteollisuutta palveleville teollisuuden haaroille. Kotimaan kulutuksen pysyessä olettamuksen mukaan ennallaan tuotannon supistamisesta ei aiheudu työllisyys- eikä muita vaikutuksia kotimaan kauppaportaaseen. Viennin supistuminen kolmanneksella aiheuttaisi keskusliikkeille jossain määrin nykyisen kapasiteetin uudelleen järjestelyjä.

4.2.2. Sianlihantuotanto.

Sianlihantuotannon varsin nopea laajeneminen on pääosin aiheuttanut maataloustuotantomme tuotantorakenteen vinoutumisen. Huomattava osa resursseista, jotka on onnistuttu poistamaan maidon- ja kananmunien tuotannosta, on siirtynyt sianlihantuotantoon. Kun vielä maamme riskialtis viljantuotanto ei ole pystynyt takaamaan kelvollista toimeentuloa tuottajille, osa viljanviljelijöistä on myös ryhtynyt tuottamaan sianlihaa. Näin on käynyt ennekin. Kun vuonna 1969 sikaa tuotettiin vain 89 milj. kg, oli tuotanto vuonna 1970 jo 106 milj. kg ja vuonna 1971 131 milj. kg, minkä jälkeen tuli pieni taantuma. Maidontuotannon samanaikainen supistuminen heijastui tällöin välittömästi sikatalouteen, eikä vastaavalta vaikutukselta ole voitu välttyä nytkään. Sianlihantuotanto on laajentunut vuosina 1975 - 80 keskimäärin lähes 6 % vuodessa ja tälle vuodelle tehdyt arviot ylittävät jopa tämän. Toisaalta, ilman sianlihantuotannon lisäämismahdollisuutta, ts. sianlihan kotimaisen kysynnän voimakasta kasvua, maataloutemme olisi ollut varsin vaikeassa asemassa. Tuotanto on nyt kuitenkin kasvanut liikaa, minkä vuoksi kasvavat sianlihan vientikustannukset ovat sekä valtiontalouteen että sianlihantuottajaan kohdistuva rasite.

---

1) Maitotalouden työllistävä vaikutus Suomen kansantaloudessa. PSM, Raportteja ja artikkeleita 15, s. 30. Helsinki 1980.

Sianlihan tuotannon nykytilanne sekä vaihtoehtoinen, vallitsevan vientikaton mukainen tilanne on esitetty alla olevassa asetelmassa.

	1981 milj. kg	Vaihtoehtolaskelma milj. kg
Tuotanto	179	153
Kotimainen kulutus	140	140
Vienti	39	13
Vientikaton ylitys	26	-

Sianlihalaskelmaan vaikuttaa ratkaisevasti kotimaisen kulutuksen kehitys, joka tänä vuonna on ollut taantuva. Jos sianlihan kulutus olisi kehittynyt tänä vuonna viime vuosien tapaan, olisi todennäköinen totaalikulutus ollut noin 145 milj. kg. Laskelmassa oleva 140 milj. kg edustanee kulutuksen minimiarviotasoa. Sianlihan tuottaja onkin tällä hetkellä vaikeassa asemassa: mitä suurempia tavoitehinnan korotuksia he saavat, sitä suuremmat ovat sianlihan vähittäishinnan korotukset, minkä seurauksena kulutus taantuu ja vientimäärät ja -kustannukset kasvavat. Toisaalta sianlihan tuotantoon tulleissa suurissa yrityksissä on tehty huomattavia investointeja, jotka näin ollen edellyttävät suotuisaa tulokehitystä.

Tuotannon lopettavien tuottajien lukumäärää on vaikea arvioida, sillä se riippuu merkittävästi siitä, mitä suuruusluokkaa lopettavat tuotantoyksiköt edustavat. Jos keskikokona käytetään nykyistä noin 90 sikapaikan yksikköä, ylijäämän poistaminen vaatisi 1 600 sikalan tuotannon lopettamisen. Jos sikalan keskikoko olisi 300 sikapaikkaa, edellyttäisi tämä vain vajaan 500 yksikön tuotannon loppumista.

4.2.3. Kanamunantuotanto

Vuonna 1980 kananmunantuotanto kasvoi 4 % rajoitustoimenpiteistä huolimatta. Tänä vuonna tuotanto laskee, mutta ei kuitenkaan odotetusti. Nykyinen ja vaihtoehtolaskelman mukainen tilanne on seuraava:

	1981 milj. kg	Vaihtoehtolaskelma milj. kg
Tuotanto	77	64
Kotimainen kulutus	52	52
Vienti	25	12
Vientikaton ylitys	13	-

Ilman sopeuttamisaikaa kulutus on oletettu 1980 tasolle. Tuotannon supistaminen vientikaton mukaiseksi vuoden 1981 arvioidusta tasosta merkitsee 17 % tuotannon alenemista omavaraisuusasteen ollessa vielä 123 %. Tuotantomäärän pudotus edellyttäisi 14 kilon keskivuosituotoksella runsaan 900 000 kanan teurastamista eli noin 17 % nykyisestä kanakannasta.

Tuotannon supistuksen vaikutusta tuottajien lukumäärään on varsin vaikea arvioida kanatalousektorin hajanaisen rakenteen vuoksi. Kanatiloja on paljon (v. 1977 30 400), mutta erikoistuneita yksiköitä vähän (v. 1977 n. 2 800). Mikäli oletetaan, että 1 000 kanan kanala on rehuntuotantoinen täystyöllistävä yksikkö, tuotannon supistus aiheuttaisi noin 900 kanalan lakkauttamisen. Jos tuotantoa pystyttäisiin poistamaan lukuisilta erikoistumattomilta tiloilta, joilla tuotanto on vähämerkityksellistä, rationalisoimatonta ja ehkä kannattamatonta, työllisyysvaikutukset voisivat jäädä verraten vähäisiksi. Kanatalouteen erikoistuneiden tilojen kehittämistä ja toimeentulomahdollisuuksien parantamista ei pitäisi unohtaa, sillä näiden tilojen tuotantohan joka tapauksessa on kansantaloudellisesti edullisinta.

Kanataloutta voitaneen verrata sikatalouteen siten, että 1 000 kanan yksikön voidaan katsoa vastaavan noin 50 sikapaikan sikalaa bruttotuloiltaan. Edellä käytetty 90 sikapaikan yksikkö vastaisi siten noin 1 800 kanan kanalaa. Tällä yrittyskoolla tuotannon supistaminen edellyttäisi 500 kanalan tuotannon lakkauttamista.

Tuotannon supistamisesta aiheutuu heijastusvaikutuksia mm. rehuntuotantoon, mutta kokonaisuutena kotimaan kerrannaisvaikutukset ovat kananmunien osalta vähäiset. Siksi kananmunien tuotantoa voidaan pitää etusijalla supistettavista tuotantomuodoista. Alueelliset näkökohdat olisi tässäkin otettava luonnollisesti huomioon.

4.2.4. Tuotannon supistamisen tulovaikutukset

Kotieläintuotannon supistaminen edellä esitetyn mukaisesti aiheuttaa mm. seuraavanlaisia tulovaikutuksia:

- tuotantomäärien alentuessa bruttotulot supistuvat
- tuotantokustannukset supistuvat tuotantopanosten käytön vähetessä
  - markkinoimismaksujen ja valmisteverojen kerääminen viljelijöiltä on mahdollista lopettaa
  - kotieläintuottajien lukumäärän supistuminen edesauttaa jäljellejäävien viljelijöiden tulotason kehittämistä
  - viljelmien keskikoon kasvu aikaansaa tuottavuuden nousua
  - tuotantorakenteen kehittyminen vähentää painetta maataloustuotteiden hintojen korotuksiin

Mainittujen tekijöiden nettovaikutusta ei ole mahdollista tarkasti selvittää. Sen vuoksi tässä osassa keskitytäänkin vain käsittelemään tuotannon supistamisen aiheuttamia muutoksia viljelijöiden bruttotuloihin ja maatalouden markkinoimisvastuun merkitystä sekä jakautumista eri tuotantosuuntiin. Aluksi tehdään kuitenkin yhteenveto siitä, mitä maatalouden markkinoimisvastuu merkitsee tilatasolla.

Taulukko 6. Eräiden maataloustuotteiden tuottaja- ja vientihinnat sekä tuotantokustannukset vuonna 1980.

	Maito mk/l	Sianliha mk/kg	Kananmunat mk/kg
Tuottajahinta keskim.	1.71	10.29	7.05
Vientihinta keskim.	0.70 ¹⁾	5.56	3.01
Vientituki keskim.	1.40 ¹⁾	7.16	5.92
Tuottajahinta miinus vientituki	0.31	3.13	1.13
- % tuottajahinnasta	18	30	16
Tuotantokustannus (1980 II nelj.) ²⁾	2.48-1.72	13.44-11.24	8.94-7.43

1) Vuoden 1980 juuston, voin ja maitojauheen vientihintojen ja hinnanerokorvausten pohjalta lasketut keskim. arvot.

2) Lähde: HEMILÄ, K. 1980. Tuotantokustannusten seurantaan käytettävien indeksien peruslaskelmat. MITTL:n tied. antoja no 72.

Taulukossa 6 on esitetty maidon, sianlihan ja kananmunien kotimainen ja vientihintataso vuonna 1980. Sitä osaa tuotannosta, johon maatalouden oma markkinointivastuu kohdistuu, voidaan pitää ns. marginaalisena tuotantona. Jos nimenomaan tämän tuotannonosan tuotettua yksikköä kohti laskettu marginaalituotto on vastaavaa marginaalikustannusta suurempi tai edes yhtä suuri, tuotannon jatkaminen on paikallaan ainakin lyhyellä aikavälillä. Muussa tapauksessa tuotantoa pitäisi supistaa. Kun todellinen maatalouden markkinoimisvastuu jaetaan koko markkinoitua määrää kohti, se tuntuu varsin merkityksettömältä ja menettää samalla tuotantomäärää rajoittavan vaikutuksen.

Taulukossa 6 olevat luvut pyrkivät antamaan kuvan siitä, mitä maatalouden markkinoimisvastuu todella merkitsee tilatasolla. Tuottaja ei periaatteessa saa tuotanto- ja vientikattojen ylittävältä osalta edes maailmanmarkkinahintaa, koska vienti- ym. kustannukset nostavat vientituen määrää. Näin tuottajan viennistä saama laskennallinen osuus jää hyvin alhaiseksi, eikä sen tuotannosta aiheutuneille muuttuville kustannuksille antama kate ole lähestulkoonkaan riittävä kannattavalle tuotannolle.

Maatalouden markkinoimisrasite ei ole kuitenkaan kokonaisuudessaan muodostunut kovin suureksi. Syynä on tuontiviljasta aiheutuvan kevennyksen lisäksi myös se, että markkinoimismaksut on kerätty koko maataloudelta eikä niitä ole kohdennettu erityisesti vientipainetta aiheuttaviin tuotteisiin. Tämä on johtanut siihen, etteivät tuottajat ole reagoineet markkinoimisrasitteeseen tuotantoa supistamalla niin kuin koko maataloutta ajatellen olisi mielekästä, vaan yksittäinen viljelijä on jopa voinut lisätä hieman tuotantaan kompensoidakseen markkinoimismaksuista aiheutuvaa taloudellista rasitetta.

Taulukossa 6 olevat vientihinnat kuvaavat luonnollisesti vain vuoden 1980 tilannetta vientihintojen vaihdellessa vuosittain melko paljon.

Mikäli kotieläintuotanto saadaan supistettua nykyisten tuotanto- ja vientikattojen tasalle, tällä on luonnollisesti ko. tuotteista saatuja bruttotuloja alentava vaikutus. Toisaalta, tuottajien

lukumäärän alentuminen kompensoi osaltaan jäljelle jäävien tuottajien tulotasoa. Seuraavassa on tehty arvioita niistä tulovaikutuksista, mitä tuotannon supistaminen merkitsee maidon-, sianlihan- ja kananmunantuotannossa. Lähtökohtana ovat kohdissa 4.2.1-3 tehdyt laskelmat ja vertailutasona arvioitu vuoden 1981 tuotantotilanne. Laskelmat perustuvat olettamukseen, että kukin tuotantosuunta vastaa omista vientikustannuksistaan täysimääräisenä. Tämä tarkastelutapa tuo esille sen, miten paljon eri tuotteista aiheutuu vientikustannuksia ja mikä markkinoimisvastuun tulovaikutus tuotantosuunnittain olisi, mikäli sovellettaisiin tuotekohtaista markkinoimisvastuuta. Eri tuotteista kerätyt markkinoimismaksut on esitetty kappaleessa 2.8., minkä lisäksi tämän kappaleen lopulla on tehty arvioita markkinoimisvastuurasitteesta tuotantosuunnittain tilatasolla.

4.2.5. Tulovaikutukset maidontuotannossa

Maidontuotannon bruttotulot muodostuvat vuoden 1981 tilanteessa ja tuotannon leikkaamisen jälkeen (vaihtoehtotaso) seuraaviksi (milj. mk):

	1981	Vaihtoehtotaso
Maitomäärä, milj. l	2 920	2 675
Tuottajahinta keskim., mk/l	1.91	1.91
Bruttotulot	5 577	5 109
- markkinoimisvastuu ¹⁾	319	-
Bruttotulot, netto	5 258	5 109
Tuottajien lukumäärä	84 500	70 000
Tulot/tuottaja, mk	62 200	73 000

Jos maidontuottajat joutuisivat maksamaan kokonaisuudessaan tuotantokäton yli menevältä osalta aiheutuvat vientikustannukset, muodostuisi tästä niin suuri rasitus, että tuotannon leikkaaminen 2 675 milj. litraan aiheuttaisi tuottajaa kohti laskettuna vain vähäisen tulon alentumisen, vaikka tuottajien lukumäärä pysyisi lähes nykyisellään (bruttotulot alenisivat 5 214 milj. markasta 5 109 milj. markkaan). Mikäli tuottajien lukumäärä alenisi oletettuun 70 000 tuottajaan, merkitsisi tämä huomattavaa tulonlisää tuottajaa kohti. Samanaikaisesti tuotantopanosten käyttö

1) Maitotuotteiden viennissä hinnanerokorvaus oli vuonna 1980 noin 1.40 mk/maitolitra. Tälle vuodelle korvausarvio on alennettu 1.30 markkaan vientihintojen nousun vuoksi.

supistuisi lehmämäärän vähentyessä 70 000:lla ja yksikkökoon suurentumisen myötä edellytykset tuottavuuden kasvulle olisivat nykyistä paremmat. Miten tuotannon lopettavien viljelijöiden tulotason turvaaminen onnistuisi, riippuisi paljolti siitä, miten suuri osa heistä jäisi maatalouden piiriin (viljanviljely, erikoiskasvit) ja mikä osa siirtyisi maatalouden ulkopuolelle tai eläkkeelle.

Todellinen tilanne ei kuitenkaan ole kuvatuunlainen, sillä nykyisinhän maatalouden markkinoimisvastuu on kollektiivinen. Vaikka maidon maatalouteen aiheuttamat markkinoimiskustannukset ovat todellisuudessa huomattavasti suuremmat sianlihaan verrattuna (vuoden 1981 arvioitu taso), muodostuvat sianlihan tuottajilta kerätyt markkinoimismaksut maidontuottajilta perittyjä suuremmiksi kuten vuosina 1979 ja 1980. Markkinoimismaksujen tuotantoa rajoittava luonne heikkenee entisestään, kun otetaan huomioon viljan tuonnin maatalouden markkinoimisvastuuta supistava vaikutus. Kotieläintuottajat hyötyvät siitä, ettei esim. leipäviljan viljelyssä ole päästy omavaraisuuteen. Kun lisäksi huomattavin osa maataloudelta perityistä markkinoimiskustannuksista on kerätty lannoitteiden valmisteveroina (v. 1980 130.7 milj. mk eli 65 % koko perityistä maksuista), vallitseva tilanne tuntuu epäoikeudenmukaiselta eri tuottajaryhmien osalta ja markkinoimismaksujen tuotantosunnitelta kohdentamista paremmin todellista tilannetta vastaavaksi lienee mahdollista harkita. Maatalouden kollektiivinen vastuu - markkinoimismaksut ja valmisteverot olivat maatalouden kokonaistuotosta 1.5 % vuonna 1980 - ei nykyisellään vaikuta tuotanto supistavasti, mikä vaikutus sillä toki pitäisi olla.

4.2.6. Tulovaikutukset sianlihan- ja kananmunantuotannossa

Maatalouden markkinavastuun aiheuttamat tulorasitukset ovat kasvaneet varsin nopeasti sianlihantuotannossa. Kun vuonna 1980 lihan viennissä maksetut hinnanerokorvaukset olivat noin 106 milj. mk, kasvaneet tuki vastaavasti tänä vuonna noin kolmin-

kertaiseksi. Maatalouden osuudeksi tästä tulisi noin 200 milj. mk, mikäli tuotantiviljan osuutta ei otettaisi huomioon. Kun sikatalouden tuoton arvioidaan tänä vuonna olevan noin 2 000 milj. mk, muodostaa laskennallinen markkinoimisvastuu 10 % bruttotuotosta. Sikatalouden osuus jäänee todellisuudessa kuitenkin noin neljännekseen tästä, mikä ei lopulta muodosta kohtuutonta raskautta tuotantosuunnalle.

Sianlihantuotannon supistaminen 26 milj. kilolla vastaa vuoden 1981 keskimääräisen tuottajahinnan mukaan lähes 300 milj. markan bruttotuoton menetystä. Sikataloussektori epäilemättä kärsisi taloudellisesti tuotannon leikkaamisesta supistuksen ollessa määrällisesti huomattava ja nykyisen markkinoimisvastuun muodostaessa melko vähäisen rasitteen todellisiin vientikustannuksiin verrattuna. Tilanne olisi ratkaisevasti erilainen, mikäli sika-sektori vastaisi täysin niistä vientikustannuksista, jotka aiheuttavat vientikatkon ylittävästä tuotannosta.

Kananmunantuotannossa 13 milj. kilon tuotannon supistus (n. 17 %) vastaa lähes 100 milj. markan bruttotulojen vähennyistä vuoden 1981 tasoon. Koska markkinoimisrasite on ollut vähäinen suhteessa todellisiin vientikustannuksiin, aiheuttaisi tuotannon supistuksen ilmeisiä tulomenetyksiä tilatasolla. Toisaalta tuotannon supistamisen aiheuttamat tulovaikutukset riippuvat paljolti siitä, minkä suuruisissa yksiköissä lopettamispäätökset tehdään.

Kananmunien vientikustannukset muodostuvat kuluvana vuonna 160 - 170 milj. markaksi, mistä maatalouden osuus on noin 90 milj. mk eli lähes viidennes koko kananmunatuotosta. Vuonna 1980, jolloin kananmunien vientituki oli 149 milj. mk, kananmunien tuottajilta perittiin tästä vain 5 milj. mk markkinoimismaksuina, minkä lisäksi melko vaatimaton määrä lannoitteiden valmisteveroina.

Huolimatta kananmunien pitkään jatkuneesta huomattavasta ylituotannosta kananmunien tuottajien markkinoimisvastuu on jäänyt alhaiseksi, sillä markkinoimismaksua kerätään vain suurilta yrityksiltä. Toisaalta erikoistuneiden kananmunantuottajien

tulotaso on jäänyt muiden kotieläintuottajien tulotasoa alhaisemmaksi¹⁾, joten markkinoimisvastuun lisäys ei ole helposti järjestettävissä. Ilmeisesti markkinoimisrasitteen nostamista ei voida käyttää tuotannonsupistamiskeinona sen johtamatta tuottajien tulo-tason laskuun. Sen sijaan tuotantoon pyrkivien uusien yrittäjien ja entisten tuotantoyksiköiden laajentamisen tarkalla kontrollilla pystyttäisiin tuotantoa rajoittamaan ja turvaamaan vanhojen yritysten tulevaisuus.

4.2.7. Maatalouden markkinoimisrasite tuotantosuunnittain

Edellä esitetystä on käynyt jo ilmi, ettei maatalouden markkinoimisvastuu suinkaan jakaannu siinä suhteessa, missä eri tuotteet aiheuttavat maataloudelle vientikustannuksia. Seuraavassa pyritään likimääräisin laskelmin tuomaan esille markkinoimisvastuun suhteellinen rasitus eri tuotantosuunnissa käyttäen lähtökohtana maatalouden yritys- ja tulotilastoja vuodelta 1979. Tulokset on esitetty oheisessa asetelmassa (suluissa keskim. peltoala tilaa kohti). Perusaineistona ovat keskimääräiset tuotot, lannoite-kustannukset sekä tuottaja- ja lannoitehinnat.

Tuotantosuunta	Markkinoi- mismaksut, mk	Lannoite vero, mk	Markkinoi- mismaksut, yht. mk	% maatal. puht. tulosta
Nautakarja (12.0 ha)	300	690	990	5
Siat (19.2 ha)	3 820	1 010	4 830	13
Siipikarja (12.4 ha)	..	580	580	4
Viljanviljely (17.2 ha)	..	920	920	11
Muu kasvinvilj. (11.3 ha)	..	740	740	6
Muut tilat (10.9 ha)	100	410	510	7
Kaikki tilat keskim. (12.2 ha)	350	610	960	6

Nautakarjatalouteen erikoistuneiden tilojen maidosta saamat myyntitulot olivat 48 784 mk/tila keskimäärin koko maassa vuonna 1979. Keskimääräisellä maidon tuottajahinnalla (155.51 p/l) jaettuna tämä vastaa 31 370 litran tuotostasoa tilaa kohti (keskim. 7.2 lehmää. Markkinoimismaksu oli tällöin 0.95 p/l, joten ilman tätä

1) AALTONEN, S. 1981. Maatalouden tuloista ja tulonjaosta. MITL:n tied. antoja no 78, s. 55.

markkinoimisrasitetta myyntitulot olisivat olleet noin 300 mk suuremmat. Toisaalta, vastaavien nautakarjatilojen keskimääräinen lannoitekustannus oli noin 6 000 mk, mikä keskimääräisin lannoitehinnoin (96 p/kg) vastaa noin 6 250 kilon lannoite-erää. Lannoitteiden valmisteveron ollessa 11 p/kg tämä on merkinnyt keskimäärin lähes 700 mk:n kustannuserää maidontuottajalle. Siten lannoitteiden valmisteveron ja markkinoimismaksujen yhteisrasitus muodostui keskimäärin noin 1 000 markaksi tilaa kohti vuonna 1979. Tämä menetys on ollut mahdollista kompensoida mm. tuotannon tehokkuutta lisäämällä. Mikäli vuonna 1979 kaikki maidon tuotantokaton ylittävältä osalta aiheutuneet vientikustannukset (noin 200 milj. mk) olisi todella peritty maidontuottajilta, olisi tämä merkinnyt runsaan 2 000 markan kustannuserää tilaa kohti. Kuluvana vuonna markkinoimisvastuu tuottajaa kohti olisi noin kolmanneksen korkeampi, mikäli kysymyksessä olisi tarkasti tuotekohtainen vastuu.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaan vuonna 1979 sikataloustilojen sikojen bruttomyyntitulot olivat 183 056 mk/tila keskimäärin koko maassa, mikä vastaa 19 000 sianlihakilon myyntiä (n. 100 sikapaikkaa/tila). Tämän mukaan keskimääräiseksi markkinoimisrasitukseksi tilaa kohti muodostui 3 800 mk eli noin 2 % sianlihan myyntitulosta. Lisäksi lannoitteiden valmisteverokustannus oli keskimäärin 1 000 mk tilaa kohti (keskim. peltoala 19,2 ha). Näin laskettuna tulomenetys oli sikataloustilojen maatalouden puhtaasta tulosta noin 13 %, kun se vastaavasti nautakarjatiloiilla oli 5 %. Maatalouden markkinoimisvastuu rasitti näin ollen suhteellisesti voimakkaimmin erikoistuneita sikatiloja vuonna 1979.

Tarkastelussa on kuitenkin otettava huomioon erikoistuneiden sikatilojen suhteellisen suuri keskimääräinen yksikkökoiko muihin tuotantosuuntiin verrattuna. Erikoistuneiden sikatilojen lukumäärä on kuitenkin verraten alhainen, noin 7 000 tilaa, minkä lisäksi maassamme on 8 000 - 9 000 sellaista tilaa, joilla on sikoja, mutta pääosa tuloista tulee muista tuotteista. Maassamme erikoistuneistakin sikatiloista noin 70 % on alle sadan sikapaikan sikaloita. Erikoistumattomilla tiloilla sikaluku on luonnol-

lisesti vieläkin alhaisempi. Näillä pienillä, perinteisillä sika-tiloilla markkinoimismaksujen ja valmisteverojen rasitus tuntuu suhteellisesti ehkä voimakkaimmin. Tämä korostuu näiden tilojen tuottaessa sianlihaa pääasiassa kotoisten rehujen turvin, jolloin markkinointivastuu kasvaa lisääntyneen lannoiteverorasitteen myötä.

Siipikarjatuotantoon erikoistuneiden tilojen keskimääräinen lannoitekustannus vuonna 1979 oli 5 071 mk tilaa kohti, josta valmisteveroa oli arviolta lähes 600 mk. Erikoistuneiden siipikarjatilojen lukumäärä on maassamme varsin vähäinen, minkä vuoksi on vaikea arvioida markkinoimisvastuun todellista merkitystä tilatasolla.

Nykyisen käytännön mukainen maataloustuotteiden vientikustannusten rahoitus on sikäli ristiriitaista, että mm. leipäviljan viljelijä, jonka tulonmuodostus on viime vuosina ollut varsin heikko, on joutunut osallistumaan kotieläintuotteiden vientikustannuksiin lannoitteiden valmisteveroja maksamalla. Vuonna 1979 viljanviljelyyn erikoistuneen tilan lannoitekustannus oli 7 996 mk keskimäärin koko maassa, josta valmisteveron osuus oli 920 mk. Uudenmaan läänin alueella vastaavat luvut olivat 12 489 mk ja 1 431 mk. Nämä luvut osoittavat, että viljanviljelijä maksoi keskimäärin vähintään saman markkinoimislaskun kuin maidontuottajakin. Vaikka lannoitteiden valmisteverolla on tarkoituksena toimia osaltaan myös tuotantopanosten käyttöä rajoittavana tekijänä, siitä on kuitenkin muodostunut huomattavin kotieläintuotteiden vientivarojen hankintalähde. Rehujen valmisteverot, joita on kannettu vuosina 1976-77 sekä jälleen 1981, kohdentuvat siten lannoiteveroja mielekkäämmin.

Muihin kasveihin erikoistuneiden tilojen markkinoimisrasite muodostui suhteellisesti hieman nautakarjajaloja suuremmaksi, mutta huomattavasti viljajaloja pienemmäksi johtuen lähinnä pienestä yksikkökoosta ja sitä kautta vähäisemmästä lannoitteiden käytöstä. Pienet erikoistumattomat tilat, joita lukumääräisesti on eniten, suorittavat markkinoimisvastuunsa sekä maidon ja sianlihan markkinoimismaksujen että lannoitteiden valmisteverojen kautta.

4.3. Vaikutus kansantalouteen

4.3.1. Asema koko kansantaloudessa

Koska maataloutemme on palvellut pääasiassa kotimaista kulutus- kysyntää ja koska kulutuksen kasvu on ollut varsin vähäistä, maataloustuotannon kasvu on myös ollut hidasta. Näin ollen on aivan luonnollista, että maatalouden asema koko kansantaloudessa on tullut yhä vähäisemmäksi. Maatalouden arvonlisäys, joka laske- taan vähentämällä kokonaistuotannon arvosta tuotantoon käytetty- jen välituotepanosten ja ostotarvikkeiden arvo, osuus tuottaja- hintaisesta bruttokansantuotteesta on alentunut vuoden 1960 9.3 %:sta 4.1 %:iin vuonna 1980 (taulukko 7). Arvonlisäyksen määrä ei ole juuri kasvanut, mikä johtuu siitä, että maatalous käyttää yhä enemmän ostopanoksia (koneita, lannoitteita, rehuja). Tämä näkyy myös siten, että maataloustulon osuus kokonaistuotos- ta oli vuonna 1960 noin 55 %, mutta vain 30 % vuonna 1979.

Taulukko 7. Maatalouden asema koko kansantaloudessa

	Maatalouden arvonlisäys milj. mk	BKT	Maatalou- den osuus %	Volyymin kasvu (1975=100)	
		milj. mk		Maatalous	BKT
1960	1347.5	14 439.4	9.3	95.5	53.4
1965	1826.0	23 798.4	7.7	96.5	66.5
1970	2407.1	40 192.7	6.0	99.6	83.5
1975	5058.4	92 949.5	5.4	100.0	100.0
1976	5461.4	104 686.7	5.2	104.3	101.0
1977	5596.3	114 322.3	4.9	100.6	101.4
1978	5887.9	124 865.2	4.7	98.3	104.2
1979	6145.9	145 012.5	4.2	100.6	112.0
1980	6863.2	166 113.3	4.1	105.7	117.7

Korostettakoon tässä yhteydessä, että kansantulolaskelmien BKT- erä osoittaa arvonlisäyksen kehitystä, mutta ei siis maatalous- tuotannon määrän kasvua, jota voidaan kuvata kokonaistuoton vo- lyyymi-indeksillä. Se osoittaa, miten paljon maataloustuotteiden määrä on (keskimäärin) kasvanut. Alla olevasta asetelmasta käy ilmi, että se on ollut 1970-luvulla noin 1.5 % vuodessa. Muuhun taloudelliseen kasvuun verrattuna sekin on hyvin pieni.

Vuosi	1970	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Kokonais- tuoton volyyymi	95	100	106	106	103	105	109

Varsinaisen maatalouden osuus koko kansantaloudessa on alentunut koko ajan. Osa maatalouden työstä on siirtynyt muihin sektoreihin (mm. koneita, lannoitteita ja rehuja valmistavaan teollisuuteen), joten todellisuudessa maatalouden osuus ei ole alentunut niin paljon kuin mitä pelkät numerot osoittavat. Lisäksi on otettava huomioon, että elintarvike-maatalous -sektori on kasvanut voimakkaasti. Maataloustuotteiden tuottajahinta on enää noin 60 % elintarvikkeiden vähittäishinnasta. Kun lisäksi tuottajahinnasta on viljelijän työn ja pääomien koron osuus vain 30 %, selittyykin maatalouden osuuden pienuus koko kansantaloudessa. Viljelijä on vain yksi osatekijä ruoan tuottamisessa kuluttajan pöytään. Viljelijä on kuitenkin tämän elintarvikeketjun (tuottajalta kuluttajalle) käyntiin paneva voima.

Huolimatta siitä, että maatalouden kansantulo-osuus on pudonnut jo alle 5 %:n, maataloudessa toimiva väestö on kuitenkin vielä 10 % koko väestöstä (taulukko 8). Maatalousväestön määrää on vaikea tarkoin arvioida, sillä viljelijä on monitoimimies (-nainen), joka maatalouden lisäksi tekee usein työtä muissakin ammateissa. Samoin varsinaisen työpanoksen mittaamiseen liittyy ongelmia, mutta taulukon 8 luvut antavat kuitenkin tyydyttävän kuvan tasta ja kehityksestä.

Taulukko 8. Työllinen työvoima.

	Yhteensä 1000 henkeä	Maatalous	%
1960	2107	559	26.5
1965	2169	482	22.2
1970	2183	354	16.2
1975	2223	274	12.3
1976	2206	268	12.1
1977	2154	243	11.3
1978	2117	227	10.7
1979	2154	218	10.1
1980	2200	218	9.9

4.3.2. Maatalouden välillinen työllisyysvaikutus

Edellä on tarkasteltu vain maatalouden välitöntä vaikutusta työllisyyteen. Maatalous käyttää kuitenkin runsaasti ostopanoksia kuten koneita, laitteita, lannoitteita, kasvinsuojeluaineita, rehuja, jne., joiden tuottaminen työllistää välillisesti melko suuren määrän työvoimaa. Samoin elintarvikkeiden jalostus ja jakelu on huomattava välillinen työllistäjä.

Pellervo-Seuran Markkinatutkimuslaitoksen (PSM) tekemän selvityksen mukaan maitotalouden välillinen työllisyysvaikutus oli vuonna 1977 yhteensä 84 000 henkeä. Tästä oli maidonjalostuksen osuus noin 13 000 henkeä ja vähittäiskaupan osuus noin 40 000 henkeä lopun jäädessä pääasiassa teollisuuden osalle. Tutkimus perustuu panos-tuotos-taulukoihin, mutta luvut voi todeta myös työvoimatilaston perusteella. Varsinaisten maidontuottajien lukumäärä oli 162 000, joten kaiken kaikkiaan maitotalous työllisti 246 000 henkeä. Lukujen perusteella voidaan päätellä, että yksi maidontuottaja työllistää 0.5 työntekijää muissa sektoreissa.

Muiden maatalouden sektoreiden työllistävästä vaikutuksesta ei ole käytettävissä lukuja, mutta voidaan todeta, että koko elintarviketeollisuuden työvoima oli vuonna 1979 noin 58 000 henkeä. Leipomo- ja lihanjalostusteollisuudet ovat suurimmat työllistäjät. (13 000 ja 8 800 henkeä). Maitotalous työllistää tosin suurimman osan viljelijäväestöstä, mutta lihan tuottajien määräkin on huomattava. Lihan ja leipäviljan tuottajien tilat ovat pitkälle rationalisoituja, joten ne käyttävät runsaasti ulkopuolisia ostopanoksia ja työllistävät siis myös muiden sektoreiden työvoimaa suhteellisesti enemmän kuin maitotalous.

4.3.3. Ylituotannon supistamisen kerrannaisvaikutus

Tämän selvityksen keskeisiä kysymyksiä ovat tuotantorajoitusten kansantaloudelliset vaikutukset. Keskitymme seuraavassa ylituotantoon, jonka supistamisella on mm. seuraavia kansantaloudellisia vaikutuksia:

- maataloustuotanto pienenee
- työvoimaa vapautuu
- maaseutuväestö vähenee
- maatalouden resursseja jää käyttämättä
- vientitulot pienenevät
- maatalouden tuontipanosten määrä vähenee
- verotulot pienenevät
- maatalouden investoinnit vähenevät
- työvoimaa on käytettävissä enemmän muihin sektoreihin
- kansantalouden kerrannaisvaikutukset

Kysymys on siis hyvin laajasta probleemasta, jonka täydellinen selvittäminen ei ole mahdollista tämän tutkimuksen puitteissa. Kaikkea tarvittavaa perustietoa mm. investointimahdollisuuksista, työvoiman liikkuvuudesta, yms. taloudelliseen tarkasteluun liittyvistä seikoista ei ole olemassa.

Toisaalta kyse on hyvin syvällisestä koko yhteiskuntapolitiikkaa koskevasta ongelmakentästä, kuten ihmisten halusta ja/tai oikeudesta asua kotiseudullaan, ts. yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnista, joka ei ole rahassa mitattavissa. Ja vaikka pysyttäisiinkin kansantaloudellisessa (monetaarisessa) tarkastelukehikossa, ratkaisun hakeminen vaatii useita olettamuksia, jotka ovat useimmiten subjektiivisia, joten lopputulos on vain yksi vaihtoehto monien ratkaisujen joukossa. Eräitä arvioita kansantaloudellisista vaikutuksista on kuitenkin seuraavassa annettu. Tutkimuslaitos pyrkii kuitenkin myöhemmin jatkamaan tutkimusta tältä osin.

Aivan aluksi on syytä todeta, mitä tarkoitetaan kansantalouden kerrannaisvaikutuksilla. Yksinkertaisimmin esitettynä kysymys on julkisen vallan kulutuksen lisäyksen vaikutuksesta kansantuloon. Teoreettisen tarkastelun lähtökohtana on usein suljettu talous, ts. ulkomaankauppaa ei oteta huomioon. Jos lisätään julkisen vallan kulutusta, voidaan osoittaa, että kansantulo kasvaa enemmän kuin julkisen kulutuksen lisäys. Tämän kerroinvaikutus syntyy siitä, että kulutuksen lisäys aiheuttaa tuotannon lisäyksen, se puolestaan tulojen kasvun, mistä aiheutuu puolestaan

kulutuksen lisäys, jne. Kerrannaisvaikutusta hidastavat mm. säästäminen, verotus, tuonti, yms. tekijät. Laajemmin asiaa tarkasteltaessa kertoimen kaava muodostuu varsin monimutkaiseksi ja itse kertoimen arvo pienenee. Useimmiten kertoimet liittyvät staattisiin malleihin, joissa aikatekijää ei oteta huomioon.

Tuotannonrajoitusten vaikutusten tarkastelu on ilmeisestikin kohdistettava ylituotantoon. Sillä on nimittäin selvästi erilainen vaikutus kuin jos tuotanto ei ylittäisi kulutusta. Vientistä saadaan nimittäin hinta, joka alittaa selvästi kotimaisen hinnan.

Vientisubventioiden rahoituksella on oleellinen merkitys kerrannaisvaikutukseen. Voidaan ajatella, että subventiot rahoitettaisiin lainanotolla, jolloin viennin vaikutusta voitaisiin tarkastella normaalina julkisvallan kulutuksen lisäyksenä. Jos kuitenkin vienti on katsottava jatkuvasti pysyväksi, on sen tuki rahoitettava verotuksen avulla. Noin siis julkisen kulutuksen vastapainoksi tulee verotuksen kasvu ja kansantalouden kokonaisuus ei kasva, eikä kerroinvaikutustakaan siis ole. Kyseessä on tällöin vain tulonsiirto kansantalouden sisällä. Sillä voi olla kyseessä lisäävä vaikutus, jos siirron saavan ryhmän rajakulutusalttius on suurempi kuin verotettavan ryhmän rajakulutusalttius. Näin on asianlaita ilmeisesti silloin, kun saava ryhmä on työtön, jolloin rajakulutusalttius on = 1.

Mutta tämä on vain yksi osa kerroinvaikutusta. Toisena oleellisena huomioon otettavana seikkana on mainittava vientisubventioiden pitkän aikavälin vaikutukset. Koska minkään tuotteen maailmanmarkkinahinta ei peitä edes tuotantokustannuksia, ylituotannon tukeminen muodostuu jatkuvasti resurssien viemiseksi maasta. Kansantalouden niukkojen resurssien allokoinnin kannalta katsottuna maatalouden ylituotannon tukeminen on tuskin perusteltua, vaan ylituotantoon käytetyt varat tulisi sijoittaa muualle kansantalouteen.

Vientituen työllistävä vaikutus riippuu suuressa määrin siitä, voitaisiinko vientitukeen käytetyillä resursseilla luoda muita kuin maatalouden työpaikkoja. Voitaisiinko vientituki käyttää suoraan työpaikkojen luomiseen maaseudulla, jolloin siis joka vuosi luotaisiin uusia työpaikkoja sen sijaan että tuetaan vain olemassa olevaa tuotantoa? Valitettavasti näyttää siltä, ettei maaseudulle osata keksiä uusia työpaikkoja, vaan maataloutta pidetään ainoana mahdollisuutena. Siten myös ajatus, että vientituen poistuminen tai tuotannon alentaminen luo työttömyyttä, on jossain määrin perusteltua.

Ylituotannon supistamisen yhteydessä viitataan usein siihen, että maatalouden investoinnit jäävät osittain käyttämättä, jos tuotantoa rajoitetaan. Tämä pitää tietenkin osittain paikkansa, mutta on toisaalta muistettava, että maatalouteen investoidaan jatkuvasti. Mm. uusia navetoita ja sikaloita perustetaan ja rakennetaan. Osa näistä investoinneista on perusteltuja. Ne voivat liittyä tilan normaalin tuotannon jatkamiseen tai tilalle ei ole muuta järkevää vaihtoehtoa. Mutta osa uusista investoinneista voisi jäädä toteutumattakin, varsinkin jos kyseessä on siirtyminen viljan viljelystä kotieläintuotantoon.

Edellä todettiin jo, että vientihinnalla on ratkaiseva asema ylituotannon kansantaloudellista vaikutusta arvioitaessa. Seuraavassa kappaleessa tarkastellaankin tarkemmin eri maataloustuotteiden viennin edullisuutta.

4.3.4. Maataloustuotteiden viennin edullisuus

Vaikka kansantaloudellisesti ylituotanto on ilmeisesti epätaloudellista, sitä puoltaa kuitenkin maatalouden huoltovarmuus. Jotta pystyisimme turvaamaan elintarvikkeiden saannin myös kriisitilanteissa, on tuotantotavoite mitoitettava jossain määrin yli kotimaisen kulutuksen. Tuotantopoliittisen toimikunnan asettamat tavoitteet ovat myös osoituksena tästä ajattelutavasta. Osa tuotannosta joudutaan siis viemään normaalioloissa ulkomaille.

Maataloustuotanto olisi pyrittävä allokoimaan siten, että välttämätön vienti pystyttäisiin toteuttamaan sellaisina tuotteina, jotka kansantaloudellisesti olisivat edullisimmat vientiin.

Tällaisten tuotteiden määrittely ei tosin ole täysin yksiselitteistä, sillä viennin suhteelliseen edullisuuteen vaikuttavat mm. tuotteesta saatu vientihinta, tuotantokustannukset, vientikustannukset, kotimaisuusaste (tuontiraaka-aineen osuus) sekä työllisyysvaikutukset. Mainittuja tekijöitä ja niiden vaikutuksia maataloustuotteiden viennin edullisuuteen ei pystytä tässä yhteydessä tarkasti selvittämään. Seuraavassa käsitelläänkin lähinnä eri vientituotteiden resurssien käyttöä, vientihintojen ja vientituen suhdetta kotimaiseen hintatasoon sekä vientihintojen antamaa katetta kotimaisille tuotanto- ja jalostuskustannuksille.

Ensimmäisenä tarkastelutapana maataloustuotteiden viennin edullisuusvertailussa selvitetään, kuinka paljon eri tuotteiden tuottaminen vaatii fyysisiä panoksia. Jos lähtökohtana pidetään sitä, että rehuyksikkötarve maidon osalta on noin 0.82 ry/kg, naudanlihan 11.5 ry/kg, sianlihan 5.2 ry/kg ja kananmunien osalta 3.4 ry/kg, voidaan arvioida eri vientituotteiden tuottamiseen tarvittavat rehumäärät. Näiden normilukujen mukaan voin tuottaminen vaatii 15.9 ry/kg, juuston 5.7 ry/kg ja rasvaisen maitojauheen 5.1 ry/kg. Näin ollen vuoden 1980 maataloustuotteiden viennin toteuttamiseen vaadittiin arviolta seuraavat rehuyksikkömäärät ottamatta huomioon vientituotteista kotimaahan jäävien sivutuotteiden osuutta:

maitotuotteet yht.	538 milj. ry
juusto	229 "
voi	156 "
maitojauhe	153 "
sianliha	135 "
kananmunat	88 "
<hr/>	
yhteensä	761 milj. ry

Kuluvan vuoden viennin aikaansaaminen vaatii jo vastaavasti noin 1100 milj. ry:n kulutusta. Suurin osa resursseista kuluu edelleen maitotuotteiden viennissä, joskin lihan osuus on nopeasti kasvanut. Noin viidennes koko kotieläintuotantoon uhratusta resurssimäärästä kuluu vientituotteiden tuottamiseen vuonna 1981. Osa näistä rehuista on ulkomaista alkuperää.

Taulukossa 9 on tarkasteltu lyhyesti, minkälaisia vientitulo- ja kustannusvaikutuksia yhden peltohehtaarin tuotolla on eri tuotteiksi muutettuna. Jos hehtaarituoaksi oletetaan 2 500 ry, pystytään tällä tuottamaan taulukon 9 mukaiset, vaihtoehtoiset tuotemäärät. Taulukossa on esitetty myös ko. tuotemääriä vastaavat keskimääräiset vientitulo- ja vientikustannusmäärät vuoden 1980 hintatasossa.

Taulukko 9. Pellon keskimääräisen tuottokyvyn (2 500 ry/ha) mukaiset vientitulot ja -kustannukset 1980.

	Tuotemäärä 1) kg	Vientitulot		Vientikustannukset	
		mk	mk/yks.	mk	mk/yks
Maito (litraa)	2 950	2 065	0.70	4 130	1.40
Naudanliha	220	1 580	7.18	2 330	10.59
Sianliha	480	2 670	5.56	3 440	7.16
Kananmunat	735	2 210	3.01	4 350	5.92
Ohra 2)	2 500	1 375	0.55	1 750	0.70

1) muuntokertoimet sivulla 44

2) vientihinta ja vientituki arvioitu v. 1979 perusteella

Oheiset lakselmat osittavat, että eri tuotteiden välille muodostuu melko suuret erot. Jos lähtökohtana pidetään peltopinta-alaa, sen tuoton vienti on edullisinta sianlihana ja viljana (vrt. myös taulukko 10). Jos osa nykyisin kotieläintuotantoon sidotusta peltoalasta siirettäisiin viljanviljelyyn, merkitsisi tämä luonnollisesti huomattavaa vientikustannusten alentumista.

Entä minkä verran eri tuotteiden viennissä on suoritettava vientitukea? Tätä voidaan havainnollistaa laskemalla kustannukset tuotteittain rehuyksikkömäärää kohti (taulukko 10).

Taulukosta 10 käy ilmi, että vuoden 1980 hintatasossa maitotuotteiden vienti - juustoa lukuunottamatta - on muodostunut varsin epäedulliseksi. Varsinkin voi kotimaisia resursseja tuhlaavana näyttää huonolta vientituotteelta. Myös kananmunien antama vientitulo on alhainen vientitukeen verrattuna. Kokonaisuutena vilja on vientikustannuksiltaan edullisinta, joskin siitä kotimaahan jäävät kerrannaisvaikutukset ovat pienet. Lihavalmisteissa vientituki on suhteellisesti alhainen hyvän vientihinnan vuoksi, minkä lisäksi lihavalmisteiden kotimaiset

Taulukko 10. Maataloustuotteiden vientikustannukset vuosina 1979 ja 1980.

	Hinnanerokorvaus, mk/ry		Suhdeluku 1)	
	1979	1980	1979	1980
maito keskim.	1.34	1.65	0.49	0.50
juusto	1.47	1.80	0.73	0.65
voi	0.97	1.08	0.30	0.35
maitojauhe	1.84	2.00	0.40	0.38
sianliha	1.28	1.38	0.79	0.78
naudanliha	0.69	0.92	0.88	0.68
lihavalmisteet	1.21	1.21	2.41	2.65
kananmunat	1.63	1.74	0.48	0.51
ohra	0.55		0.80	
kaura	0.62		0.77	

1) Suhdeluku ilmaisee keskimääräisen vientihinnan mukaan lasketun vientitu-
lon määrän yhtä vientitukimarkkaa kohti (vrt. myös KOM.MIET. 1980:5,
s. 89-90).

työllisyysvaikutukset ovat muita vientituotteita suuremmat. Maailmanmarkkinahintojen melko nopeat vaihtelut aiheuttavat kuitenkin muutoksia hintasuhteisiin, mikä vaikeuttaa vertailua.

Maitotuotteiden viennin osalta on huomattava, että viennin siirtäminen merkittävästi voista juustoon ei ole lyhyellä aikavälillä mahdollista juuston tuotantokapasiteetin puutteen vuoksi. Lisäksi juuston valmistus vaatii raaka-ainetta vain kolmanneksen vastaavasta voin raaka-ainemäärästä, joten voin tuotantoa ei voitane lähitulevaisuudessa kovinkaan paljoa korvata lisätyllä juuston tuotannolla. Juuston viennin edullisuus riippuu myös juustotyypistä; sulatejuustolajien vientihinnat ovat suhteellisesti alhaiset. Juuston vientimarkkinat ovatkin melko moni-ilmeiset eikä vienti kaikilta osiltaan ole niin edullista kuin mitä keskimääräiset vertailuluvut osoittavat.

Vientihintojen nopeasta kehityksestä saa käsityksen vuoden 1981 voin hintamuutoksista. Kun voin keskimääräinen vientihinta oli vuonna 1980 6.08 mk/kg, oli elokuun 1981 vientihinta 10.38 mk/kg. Taustana voimakkaalle hintakehitykselle on vuoden 1980 taantunut tuotanto päätuottajamaissa lukuunottamatta Yhdysvaltoja; missä niin tuotanto kuin voivarastotkin ovat nopeasti kasvaneet.

Mikäli voin vakaa kysyntä maailmanmarkkinoilla heikkenee, merkitsee tämä samalla hintatason putoamista nykyiseltä varsin korkealta tasolta. Syys-lokakuussa 1981 voin maailmanmarkkinahinta näyttää jo kääntyneen lievään laskuun.

Tämänhetkinen voin hyvä hintatilanne (elokuussa 1981 hinnanero-korvaus voille 14.72 mk/kg eli 0.93 mk/ry) aiheuttaa sen, että voi tuntuu tällä hetkellä huomattavasti edullisemmalta vientituotteelta kuin esimerkiksi vuoden 1980 hintatasossa. Tilanne saattaa kuitenkin muuttua epäedullisemmaksi kansainvälisen kysyntä- ja tarjontasuhteiden vaihteluiden myötä.

Vaikka voin viennissä hinnanerokorvaus maitolitraa tai rasvaki-
loa kohti laskettuna muodostuukin alhaiseksi, ts. voi näyttää maitorasvan viennissä edulliselta tuotteelta, on otettava kuitenkin huomioon myös se, että voin vienti merkitsee samalla huomattavan resurssimäärän maasta vientiä hyvin alhaiseen hintaan. Maamme maitovalkuaisylijäämä ei myöskään alene voin viennin avulla.

Viennin edullisuutta voidaan mitata vertaamalla vientihintaa kotimaiseen hintatasoon. Lähestymistapa ei ole täysin ongelmaton, sillä kotimaisen hintatason yksiselitteinen määrittäminen on tulkinnanvaraista. Varsinkin maitotuotteiden osalta on valittavana, käytetäänkö lähtökohtana maidon tuotantokustannustasoa, tuottaja- tai tavoitehintatasoa vaiko eri maitotuotteille määriteltäviä tukku- tai vientitakuuhintoja. Jokaisessa vaihtoehdossa lopputulos on hieman erilainen.

Toteutunutta tuottajahintatasoa voidaan pitää melko hyvänä kotimaan hintatason kuvaajana. Seuraavassa onkin laskettu voille ja juustolle kotimainen raaka-ainehinta lähtökohtana maidon keskimääräinen tuottajahinta lisähintoineen ja tuotantoavustuksineen (171.11 p/1) vuonna 1980. Laskennalliseksi raaka-ainehinnaksi muodostuu voille 24 mk/kg ja juustolle 12.5 mk/kg (edam) tai 15 mk/kg (emmental). Viennistä saatu hinta oli vuonna 1980 keskimäärin voille 6.08 mk/kg ja juustolle 6.68 mk/kg. Näin vientihinta kattoi kotimaisesta raaka-ainekustannuksesta vain 25 % voin osalta ja 45-53 % juuston osalta. Vastaavasti vuoden 1981

hintatasossa voin vientihinnan arvioidaan kattavan noin 35 % kotimaisesta raaka-ainekustannuksesta vientihintojen nousun johdosta.

Kotimaiset tukkuhinnat ovat edellä laskettuja raaka-ainehintoja alempia huolimatta jalostuksen ja tukkukaupan marginaalista ja liikevaihtoverosta, sillä raaka-aineen hinnoittelussahan tehdään täysmaidon osalta 26.6 %:n alkutuotevähennys.

Taulukossa 11 kotimaan hintatasoa on mitattu saadun vientihinnan ja hinnanerokorvauksen summalla, mikä vastaa keskimäärin vuositasolla ns. vientitakuuhintaa. Laskelmissa on käytetty kauppa- ja teollisuusministeriön ilmoittamia hintoja.

Lukusarjoista käy ilmi, että maataloustuotteista saatu vientihinta on tarkastelukautena kattanut keskimäärin yhä pienemmän osan kotimaan hintatasosta. Tämä johtuu maamme maataloustuotteiden kotimaisten hintojen maailmanmarkkinahintoja nopeammasta kehityksestä. Eräiden tuotteiden osalta Suomen saamat hinnat ovat olleet myös keskimääräisiä maailmanmarkkinahintoja alempia vähäisten vientimäärien ja toimitusten satunnaisuuden vuoksi.

Täulukko 11. Maataloustuotteiden vientihintojen osuus kotimaan hintatasosta¹⁾, %.

	Voi ²⁾	Juusto	Maito- jauhe	Sian- liha	Naudan- liha	Liha- valm. ³⁾	Kanan- munat	Ohra	Vehnä
1960	38	56	53	-	-	-	51	-	-
1965	34	49	45	43	74	74	43	-	-
1970	18	52	41	61	46	70	42	-	-
1975	24	48	40	-	-	52	33	-	-
1976	21	44	35	53	-	52	32	57	55
1977	20	40	30	57	-	65	39	52	42
1978	23	45	31	42	56	72	39	41	-
1979	22	42	28	44	47	71	32	44	-
1980	25	40	28	44	40	73	34	-	-

1) Vientihinnan osuus vientihinnan ja hinnanerokorvauksen summasta (vuoden 1981 tilannekehitys esitetty tekstissä)

2) Voin hinnanerokorvaukseen sisältyy myös hinnanalennuskorvaus

3) Lähteenä vuosina 1979-80 ulkomaankauppatilastot

Vuoden 1981 tilanne poikkeaa maitotuotteiden osalta ratkaisevasti taulukon 11 osoittamasta kehityssuunnasta. Vientihinnat ovat nousseet nopeasti ja niinpä heinä-elokuussa 1981 vientihintojen osuudet kotimaan hintatasosta olivat seuraavat: voi 41 %, juusto keskimäärin 44 % ja rasvainen maitojauhe 37 %. Jos maailmanmarkkinahinnat pysyvät vakaina, merkitsee tämä huomattavaa etua myös Suomen maitotuotteiden viennille (vrt. s. 46).

Taulukon 11 mukaisesti voi on ollut hyvin heikko vientituote alhaisten vientihintojen vuoksi. Maitotuotteista juustoa on ollut edullisinta viedä, lihoista vastaavasti sianlihaa ja nimenomaan lihavalmisteita, joiden viennin kannattavuus on kehittynyt myönteisesti. Mainittakoon, että 1960-luvulla lihavalmisteista saadut hinnat olivat suhteellisesti vastaavalla tasolla, tosin vienti oli tällöin varsin vähäistä.

Kananmunien maailmanmarkkinahinnat ovat suhteettoman alhaiset kotimaan hintoihin verrattuina. Tilanne on ratkaisevasti heikentyminen 1970-luvulla. Viljojen vienti on ollut satunnaista, mutta niistä saatu hinta muihin maataloustuotteisiin verrattuna melko hyvä.

Tarkastelussa on syytä ottaa huomioon maatalousvientimme tuotuosuuksien muuttuminen tarkasteluaikajaksona. Voin vientimäärä on vaihdellut 10 ja 30 milj. kilon välillä. Se oli suurimmillaan vuonna 1970. Juuston vienti on kasvanut 1960-luvun alun noin 17 milj. kilosta 40 milj. kiloon, kananmunien vienti oli suurimmillaan vuonna 1976, runsaat 31 milj. kg, maitojauheen vienti on noussut 30 milj. kiloon 1960-luvun alun 4 milj. kilosta. Lihan vienti on vaihdellut vuosittain sianlihan ja lihavalmisteiden viennin osuuden lisääntyessä kuitenkin varsin voimakkaasti.

Eri maataloustuotteiden viennin edullisuutta ei voida määritellä pelkästään vientihintojen ja hinnanerokorvausten perusteella. On luonnollista, että tuotteiden aikaansaamat kotimaiset työllisyysvaikutukset on myös otettava huomioon. Mitä jalostetumpi tuote on, sitä suuremmat ovat tuotteen työllisyysvaikutukset jalostuksessa ja myös erilaisissa välituotehankinnoissa. Esimerkiksi kananmunat ja vilja edustavat tuoteryhmää, jonka viennin aikaansaamat välittömät ja välilliset kerrannaisvaikutukset

kansantaloudessa ovat pienimmät. Juusto, voi ja lihavalmisteet ovat tästä vastakkainen esimerkki. On kuitenkin muistettava, että olivatpa työllisyysvaikutukset kuinka merkittäviä hyvänsä, myös lopputuotteesta on saatava kohtuullinen hinta, jotta toiminta olisi edes marginaalisesti kannattavaa pitkällä aikavälillä.

Edellä on käsitelty maataloustuotteiden vientihintojen osuutta kotimaan hintatasolta. Tarkastelua voitaisiin edelleen syventää selvittämällä, mistä kotimainen hintataso eri tuotteiden osalta muodostuu. Tuotteiden tuottamiseenhan sisältyy huomattava määrä valtion tukea, minkä huomioon ottaminen muuttaisi eri tuotteiden keskinäistä vientiedullisuutta. Suurimman tuen sisältävät tuotteet ovat luonnollisesti epäedullisessa asemassa vientiä ajatellen.

Saadun vientihinnan antamaa katetta kotimaan jalostus- ym. kustannuksille pyritään selventämään taulukon 12 avulla.

Taulukko 12. Vientihinnat ja kotimaan kustannukset vuonna 1980.

Tuote	Vienti- hinta	Jalostus- kust.	Keskusliik- keen kust.	Kokonais- marginaali (lvv:tta)
	mk/kg	mk/kg	mk/kg	mk/kg
Voi	6.08	4.24	1.03	8.18
Juusto	6.68	3.68	3.62	11.88
Naudanliha	7.18	2.02-2.65	-	11.12
Sianliha	5.56	1.70-2.22	-	9.01
Kananmunat	3.01	2.26	0.45	4.56

Lähteet: KTM (vientihinnat), MITL (marginaalit), elinkeinohallitus (lihan ja lihavalmisteiden jalostus- ja vientikustannukset)

Marginaalien laskentaperusteet eivät ole täysin yhtenäiset eri tuotteiden osalta, mutta kustannusosuuksista saa kuitenkin suuntaa-antavia tietoja kustannusten tasosta jalostuksessa ja kaupassa. Maataloustuotteiden viennissä valtio korvaa vientiliikkeelle viennistä aiheutuvat lisäkustannukset. Jalostuskustannukset kuvaavat voin ja juuston (emmental) osalta meijereiden kustannuksia, lihojen osalta jalostuskustannuksina on käytetty elinkeinohallituksen laskemia lihan teurastus- ja vientikustannuksista lokakuun 1980 hintatasossa tuoreena (alemmat kustannukset) sekä pakastettuna.

Lihavalmisteiden marginaaleista ei ole käytettävissä tarkkoja laskelmia. Elinkeinohallituksen selvityksen mukaan lihavalmisteiden keskimääräisestä tehtaan myyntihinnasta raaka-aineen osuus on noin 74 % ja loput 26 % jalostuskustannuksia (palkat, energia, pääomakustannukset). Jos lähtökohtana pidetään keskimääräistä vientihintaa vuodelta 1980 (16.06 mk/tuotekg), jäisi tästä jalostuksen ja vientikustannusten (+ 3 %) osuudeksi noin 4.30 mk/kg. Jäljelle jäävä osuus, vajaa 12 mk/kg, kattanee keskimäärin lihajalosteiden raaka-ainekustannukset sianlihan ollessa lihajalosteiden pääasiallisena raaka-aineena.

Taulukosta 12 käy ilmi, että kaikista vientituotteista saadut yksikköhinnat kattavat jalostusportaan marginaalin, mutta on huomattava, että jalostuskustannuksiin on vielä voim, juuston ja kananmunien osalta lisättävä viennistä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset. Merkillepantavaa on, että tuotteet, joissa jalostusportaan kustannukset ovat pienet, ovat näennäisesti edullisia vientituotteita. Jalostuskustannusten alhaisuus on kuitenkin samalla merkki jalostukseen liittyvien kerrannaisvai-
kutusten vähäisyydestä.

Vientihintoja ja eri kustannustekijöitä verrattaessa voidaan päätellä, että useimpien tuotteiden osalta vienti ei kata kotimaisia raaka-ainekustannuksia lainkaan tai vain hyvin vähän. Näin ollen viljelijöiden vientiin menneisiin tuotteisiin uhraamat kustannukset jäävät kokonaan valtiovallan - ja nykyisin myös osittain viljelijöiden kannettavaksi.

Mikä on sitten edullisin vientituote? Tähän kysymykseen ei ole mahdollista antaa yksiselitteistä vastausta, sillä eri tuotteisiin liittyvät työllisyysvaikutukset, alkutuotantoon liittyvät valtion tuet yms. useat tekijät tekevät vertailun hyvin vaikeaksi. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että nimenomaan maitotuetesektorin sisällä lieneekin syytä pyrkiä - huolimatta voim tämän hetkisestä korkeasta hinnasta - ylijäämien jalostamiseen mahdollisimman paljon juustoksi niin kuin on tapahtunutkin viime vuosina.

Lihavalmisteista saatu hinta antanee melko hyvän katteen kotimaisille raaka-ainekustannuksille. Etuna ovat vielä huomattavat työllisyysvaikutukset.

Eri tuotteiden viennin suhteellisen edullisuusjärjestyksen määrää paljolti se, mikä on arvostelukriteeri. Jos halutaan minimoida valtion vientikustannuksia, silloin tuote on epäilemättä vilja; jos taas halutaan viennin antavan mahdollisimman suuren marginaalisen kotimaisen työllisyys- ym. kerrannaisvaikutuksen, tuote on tällöin jalostettu tuote kuten esim. juustot tai lihavalmisteet. Vientituotevalinnan taustalla on kuitenkin oltava määrätietoinen tuotantopolitiikka, jonka pohjalta voidaan pyrkiä kansantaloudellisesti mahdollisimman edulliseen maataloustuotteiden vientikauppaan.

5. Kehitysalueiden maatalous

5.1. Kehitysalueiden asema maataloudessa

Tärkeimpien kotieläintuotteidemme ylijäämäisyys on ollut maatalouspolitiikan keskeinen ongelma jo 1960-luvulta lähtien. Samalla kun koko maan tuotantoa tulisi supistaa, monet yhteiskuntapoliittiset seikat kuitenkin puoltavat maatalouden säilyttämisestä kehitysalueilla, missä sen merkitys väestön toimeentulolähteenä on ratkaiseva. Taulukossa 13 on esitetty maatalouden työllisten osuus ammatissa toimivasta väestöstä alueittain vuonna 1975.

Taulukko 13. Maatalouden työllisen työvoiman osuus ammatissa toimivasta väestöstä vuonna 1975.

	Ammatissa toimiva väestö	Maatalouden työlliset	Osuus %
Pohjois-Suomi ¹⁾	241 804	39 932	16.5
Sisä-Suomi ²⁾	356 186	75 944	21.3
Etelä-Pohjanmaa ³⁾	184 032	45 839	24.9
Etelä-Suomi ⁴⁾	1 339 152	116 542	8.7
Koko maa	2 121 174	278 257	13.1

1) Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan seutukaava-alueet

2) Keski-Suomen, Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan seutukaava-alueet

3) Vaasan seutukaava-alue

4) Muut seutukaava-alueet

Lähde: Tilastokeskus, Suomen tilastollinen vuosikirja 1979.

Maatalouden palveluksessa on Väli- ja Pohjois-Suomen työvoimasta 17-25 %. Lisäksi alueiden sisällä on vielä huomattavaa vaihtelua. Jos tarkastelu olisi voitu kohdistaa vain maaseutukuntiin, olisi maatalouden osuus asetelman lukuja suurempi.

Seuraavassa tarkastellaan maatalouden rakennetta sekä tuotannon jakautumista ja omavaraisuutta¹⁾ alueittain.

1) Rauno Lämsä: Maataloustuotannon alueellinen omavaraisuus vuonna 1979. Maa- ja metsätalousministeriö, 1981

Taulukko 14. Peltoalan jakautuminen sekä keskitilakoko eri alueilla vuonna 1980, yli 2 ha tilat.

	Peltoala 1000 ha	Osuus %	Keskitila- koko, ha
Lapin maat. keskus	74.4	3.0	6.59
Kainuun "	53.1	2.1	6.98
Oulun "	277.5	11.2	10.81
Pohjois-Suomen yht.	405.0	16.3	9.09
Sisä-Suomi ¹⁾	493.6	19.9	9.26
Etelä-Pohjanmaa ²⁾	390.8	15.8	11.87
Etelä-Suomi ³⁾	1 190.1	48.0	14.79
Koko maa	2 479.5	100.0	11.74

1) Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen sekä Kuopion ja Mikkelin läänien maatalouskeskukset

2) Österbottens Svenska ja Etelä-Pohjanmaan maatalouskeskus

3) Muut maatalouskeskukset

Pohjois-Suomen alueilla on n. 16 % maamme peltoalasta ja yhdessä Sisä-Suomen kanssa peltoalaosuus on noin 36 %. Keskitilakoko on näillä alueilla vain hieman yli 9 hehtaaria, mikä on noin 2.5 hehtaaria pienempi kuin koko maan keskiarvo ja noin 5.5 hehtaaria pienempi kuin Etelä-Suomessa. Erityisen pieni tilakoko on Kainuun ja Lapin maatalouskeskusten alueella, missä se jää alle 7 hehtaarin.

Luonnoholosuhteet rajoittavat tuotantovaihtoehtojen määrää Pohjois- ja Sisä-Suomessa. Maidontuotannon edellytykset ovat kuitenkin varsin hyvät, sillä nurmikasvien viljely on mahdollista myös maamme pohjoisimmissa osissa. Lisäksi lypsykarjatalous vaatii melko suuren työpanoksen ja soveltuu siten hyvin pien-tenkin tilojen tuotantomuodoksi. Taulukossa 15 on esitetty maidontuotannon alueellinen jakautuminen sekä siinä viime vuosina tapahtuneet muutokset.

Taulukko 15. Maidontuotanto alueittain vuonna 1979.

	Meijeri- maito milj. l.	Osuus %	Osuus 1972 %	Muutos %-yk- sikköä	Oma- varai- suus %
Lappi	92.9	3.2	3.1	+ 0.1	100
Kainuu	87.0	3.0	3.0	± 0	184
Oulu	422.1	14.6	12.8	+ 1.8	255
P-S yht.	602.0	20.8	18.9	+ 1.9	197
S-S	840.8	29.1	27.5	+ 1.6	210
E-P	420.5	14.6	13.9	+ 0.7	285
E-S	1 027.2	35.5	39.7	- 4.2	75
Koko maa	2 890.5	100.0	100.0		128

Väli- ja Pohjois-Suomen asema maidontuotantoalueena on vahvistunut viime vuosina. Sen osuus koko maan tuotannosta on noin 65 %. Omavaraisuusaste on myös varsin korkea vaihdellen Lapin 100:sta Etelä-Pohjanmaan 285 prosenttiin. Etelä-Suomessa tuotanto kattaa vain kolme neljäsosaa kulutuksesta.

Naudanlihan tuotanto on kytkeytynyt lypsykarjatalouteen. Varsinaisen lihakarjan osuus on vähäinen. Niinpä tuotannon alueellinen jakautuminen on hyvin samankaltainen kuin maidolla (taulukko 16).

Taulukko 16. Naudanlihan tuotanto alueittain vuonna 1979.

	Tuotanto milj. kg	Osuus %	Osuus 1972 %	Muutos %-yksikköä	Omavaraisuus %
Lappi	2.25	2.1	2.0	+ 0.1	49
Kainuu	2.73	2.5	0.1	+ 2.4	118
Oulu	14.20	13.2	13.7	- 0.5	175
P-S yht.	19.18	17.8	15.8	+ 2.0	127
S-S	28.25	26.2	24.9	+ 1.3	143
E-P	19.79	18.3	16.7	+ 1.6	213
E-S	40.68	37.7	42.6	- 4.9	60
Koko maa	107.90	100.0	100.0		97

Väli- ja Pohjois-Suomen osuus naudanlihan tuotannosta on kasvanut 70-luvulla ja se oli 62 % vuonna 1979. Omavaraisuusaste on tällä alueella, Lappia lukuunottamatta, yli 100 %, kun se Etelä-Suomessa on 60 %.

Sianlihan tuotannon alueellinen jakautuminen poikkeaa huomattavasti edellisestä. Sikataloutta harjoitetaan nykyään yhä suuremmissa tuotantoyksiköissä. Sisä- ja Pohjois-Suomen heikommat taloudelliset edellytykset vähentävät suurten yksiköiden perustamismahdollisuuksia.

Sianlihan tuotanto on keskittynyt voimakkaasti Etelä-Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Näillä alueilla tuotetaan 50 prosenttia maamme sianlihasta. Omavaraisuusaste on edellisellä alueella yli 300 ja jälkimmäisellä yli 400 prosenttia. Pohjois- ja Sisä-Suomen yhteenlaskettu tuotanto-osuus on laskenut 1970-luvulla ollen vuonna 1979 16 prosenttia. Omavaraisuusasteet jäävät 45 ja 74 prosenttiin (taulukko 17).

Taulukko 17. Sianlihan tuotanto alueittain vuonna 1979.

	Tuotanto milj. kg	Osuus %	Osuus 1972 %	Muutos %-yk- sikköä	Omava- raisuus %
Lappi	0.24	0.1	0.2	- 0.1	4
Kainuu	1.15	0.7	0.0	+ 0.7	39
Oulu	7.06	4.3	4.1	+ 0.2	68
P-S yht.	8.45	5.1	4.3	+ 0.8	45
S-S	17.99	11.0	13.3	- 2.3	74
E-P	36.03	22.0	18.9	+ 3.1	315
Vars. Suomi	45.22	27.6	27.6	± 0	432
E-S yht.	101.45	61.9	63.5	- 1.6	122
Koko maa	163.92	100.0	100.0		117

Kananmunien tuotannon painopiste on samoilla alueilla kuin sianlihan ja keskittyminen vielä selvempää. Varsinais-Suomessa tuotetaan yli 40 prosenttia maamme kananmunista ja alueen omavaraisuusaste nousee jopa yli 800 prosentin. Toinen keskeinen tuotantoalue on Etelä-Pohjanmaa 20 prosentin osuudellaan. Supistuvan tuotannon alueita ovat Pohjois- ja Sisä-Suomi. Niiden osuus jää alle 8 prosentin. Myös omavaraisuusasteet ovat vaatimattomia: 21 ja 47 prosenttia (taulukko 18).

Taulukko 18. Kananmunien tuotanto vuonna 1979.

	Tuotanto milj. kg	Osuus %	Osuus 1972 %	Muutos %-yk- sikköä	Omava- raisuus %
Lappi	0.2	0.3	0.0	+ 0.3	9
Kainuu	0.4	0.5	0.5	± 0	37
Oulu	0.9	1.2	1.9	- 0.7	24
P-S yht.	1.5	2.0	2.4	- 0.4	21
S-S	4.5	5.9	9.9	- 4.0	47
E-P	15.0	19.8	13.7	+ 6.1	333
Vars. Suomi	31.9	42.1	39.2	+ 2.9	828
E-S yht.	54.7	72.3	74.0	- 1.7	168
Koko maa	75.7	100.0	100.0		146

Yhteenvedona voidaan todeta, että maamme kotieläintuotanto on varsin selvästi jakautunut alueellisesti. Lypsykarjatalouden painopiste on Väli- ja Pohjois-Suomessa. Niinpä maatalouden kannattavuustutkimuksen mukaan maatalouden rahatuloista oli Pohjois-Suomessa v. 1979 maitotalouden osuus 62 %, Etelä-Suomessa 33 % sekä Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla 47-41 %. Nautakarjataloudesta kaikkiaan oli Pohjois-Suomen tuloista 81 %, Sisä-

Suomessa 63 %, Etelä-Pohjanmaalla 58 % ja Etelä-Suomessa 47 %. Sianlihan ja kananmunien tuotanto taas on keskittynyt Etelä-Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Sikatulot olivat Etelä-Pohjanmaan ja Etelä-Suomen kirjanpitoalueilla 26-24 % maatalouden rahatulosta.

Maataloustuotannon suuntautuminen nautakarjatalouteen maan pohjoisosissa selittyy suurelta osalta valtion tuen ohjaamisesta voimakkaana nimenomaan näiden alueiden maidontuotantoon tuotantoavustuksen ja lehmänpitopalkkioiden muodossa sekä naudanlihan tuotantoon tuntuvina tuotantoavustuksina. Nuoresta naudanlihasta maksettu tuki on esim. kuluvana vuonna 6.00 - 2.30 mk/kg ja lehmänlihastakin 1.20 - 0.50 mk/kg. Sikatalouden tuntuvasti heikompi tukeminen näillä alueilla - tänä vuonna 0.65 - 0.30 mk/kg - ei ole omiaan innostamaan sikatalouden harjoittamiseen. Samaa on sanottava kanataloudesta, sille ei makseta aluetukea lainkaan. Kuitenkaan luontaiset edellytykset eivät liene esteenä näiden tuotannonhaarojen harjoittamiseen pohjoisemmilla alueilla. Etelä-Suomen voimavarat voitaisiin tällöin käyttää taantuvan viljanviljelyn elvyttämiseen.

5.2. Suoritettujen tuotannonrajoitustoimenpiteiden vaikutuksesta kehitysalueilla.

Tuotannonrajoituksia säädettäessä on koko maa asetettu yleensä samaan asemaan. Myös soveltamisperusteet ovat olleet useimmiten samat maan eri osissa. Kuitenkin maataloutemme rakenne on alueellisesti varsin heterogeeninen. Tilakoko ja tuotantosuunnat vaihtelevat suuresti maan sisällä. Luonnollisesti tuotantorajoitusten vaikutukset ovat tällöin hyvin poikkeavia eri alueilla.

Pellonvarausjärjestelmä on ollut ehkä eniten keskustelua herättänyt tuotannonrajoitustoimenpide. Taulukossa 19 on esitetty järjestelmän alaisen peltoalan jakautuminen alueittain vuonna 1979 sekä osuus peltoalasta.

Taulukko 19. Pellonvaraukset alueittain vuonna 1979.

	Koko peltoala	Pellonvarauksia		Osuus peltoalasta
	1000 ha	1000 ha	%	%
Lappi	76.5	9.3	8.4	12.2
Kainuu	54.0	5.9	5.4	10.9
Oulu	283.7	28.4	25.8	10.0
P-S yht.	414.2	43.6	39.6	10.5
S-S	596.3	31.1	28.2	5.9
E-P	404.1	16.4	14.9	4.1
E-S	1 244.4	19.0	17.3	1.5
Koko maa	2 589.0	110.1	100.0	4.3

Yli kaksi kolmasosaa pellonvarausalasta sijoittuu Sisä- ja Pohjois-Suomen alueelle. Jälkimmäinen kattaa jo yksin lähes 40 % sopimusosalasta. Pakettipeltojen osuus koko peltoalasta onkin yli 10 %, kun se Etelä-Suomessa on vain 1.5 %. Pellonvaraussopimusten keskittyessä pohjoiseen ei tuotanto supistu toivotulla tavalla, koska satotaso on siellä keskimäärin heikompi. Lisäksi järjestelmän piiriin tuleva pelto on yleensäkin huonolaatuista. Onkin arvioitu, että esimerkiksi v. 1973, kun järjestelmään kuuluvan pellon ala oli 8.7 %, kokonaissatoa supistava vaikutus oli vain 4.6 %. Järjestelmän puitteissa tapahtunut lehmämäärän vähentyminen on myös alueellisesti keskittynyt, kuten pellonvaraustiloilta vuosina 1969-74 teurastettujen lehmien lukumäärät osoittavat (taulukko 20).

Taulukko 20. Pellonvaraustiloilta teurastetut lehmät vuosina 1969-74.

	Lehmiä kpl	Osuus v. 1969 lehmäluvusta, %
Pohjois-Suomi	9 508	4.9
Sisä-Suomi	7 122	2.7
Etelä-Pohjanmaa	3 015	2.2
Etelä-Suomi	3 876	1.1

Valtaosa teurastuksista on tapahtunut Sisä- ja Pohjois-Suomessa. Vaikka lehmäluvut ovat vähentyneet Etelä-Suomessa 1.1 % ja Pohjois-Suomessa 4.9 %, tuotannon supistumisen on arvioitu olleen vastaavasti 0.5 ja 2.5 %, koska teurastettujen lehmien tuotokset ovat keskimääräistä heikompia.

Toinen merkittävä tuotantorajoitusmuoto on kotieläintuotannon ohjausjärjestelmä. Sen alueellisia vaikutuksia osoittavat vuosina 1978 ja 1979 hyväksytyjen hakemusten lukumäärien ja suunniteltujen uusien eläinpaikkojen jakautuminen alueittain (taulukko 21). Vertailuperustana on eläinten jakautuma vuonna 1977.

Taulukko 21. Sikaloiden perustamisluvat alueittain vuosina 1978-1979.

Alue	Hylätyt lupahakemukset kpl	Sikalalut kpl	Hylkäys %	Sikapaikkojen lisäys, paikkaa	Osuus %	Lihotus-sikojen (3-6 kk) jakauma v. 1977, %
Turun ja Porin lääni	24	72	25	23 600	57.4	37.7
Muu Etelä-Suomi 1)	16	37	30	10 500	25.5	25.5
Sisä-Suomi 2)	6	8	43	2 400	5.9	10.6
Vaasan lääni	11	16	41	3 900	9.5	23.9
Pohjois-Suomi 3)	3	2	60	700	1.6	2.2
Koko maa	60	135	31	41 200	100	100

- 1) Uudenmaan, Hämeen ja Kymen läänit ja Ahvenamaan maakunta
 2) Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Kuopion ja Keski-Suomen lääni
 3) Oulun ja Lapin lääni

Ohjausjärjestelmän alainen sikapaikkojen lisäys on voimakkaasti keskittynyt Varsinais-Suomeen, kun taas maan pohjoisimpien osien lisäys on jäänyt suhteellisesti pienemmäksi kuin olemassaoleva tuotanto. Myös hylkäämisprosentti on ollut suurempi Pohjanmaalla sekä Sisä- ja Pohjois-Suomessa, mikä johtuu pääasiassa luvan myöntämisen edellytyksenä olevasta hallinnassa olevan peltopinta-alan pienuudesta.

Taulukko 22. Kanaloiden perustamisluvat alueittain vuosina 1978-1979.

Alue	Hylätyt lupahakemukset kpl	Kanala-luvat kpl	Hylkäys %	Kanapaikkojen lisäys, paikkaa	Osuus %	Täysi-ikäisten kanojen jakautuma %
Turun ja Porin lääni	85	101	46	59 600	33.7	51.7
Muu Etelä-Suomi	35	50	41	47 100	26.6	19.4
Sisä-Suomi	20	15	57	11 400	6.5	7.3
Vaasan lääni	54	73	43	54 100	30.6	19.1
Pohjois-Suomi	15	8	65	4 500	2.5	2.5
Koko maa	209	247	46	176 800	100	100

Kanapaikkojen lisäys on ollut voimakkainta siellä, missä tuotantoakin on ollut eniten. Keskittyminen ei ole aivan yhtä selvää kuin sikataloudessa. Kuitenkin Sisä- ja Pohjois-Suomessa tuotannon lisäys on ollut vaatimatonta. Lupahakemusten keskeinen hylkäämisperuste on ollut liian pieni peltoala (taulukko 22).

Kananmunien haudontojen rajoittaminen on ollut yksi varsin tehokas tuotantorajoitusmuoto. Myös sen vaikutukset tuntuvat voimakkaimmin kehitysalueilla, kuten taulukosta 23 voidaan havaita.

Taulukko 23. Kuoriutuneita poikasia ja täysikasvuisia kanoja eri alueilla vuonna 1979.

	Kanoja (yli 6 kk) %	Kuoriutuneita poikasia %	Haudontojen lisäys 1978-79 %
Varsinais-Suomi	40.5	48.0	
Muu Etelä-Suomi	30.8	37.5	+ 5.8
Sisä-Suomi	6.3	3.5	- 1.0
Pohjanmaa	20.2	10.2	
Pohjois-Suomi	2.1	0.8	+ 1.8
Koko maa	100	100	+ 5.1

Varsinais-Suomen osuus oli vuonna 1979 lähes puolet kuoriutuneista poikasista. Sisä- ja Pohjois-Suomen sekä Pohjanmaan osuudeksi jäi alle 15 %, vaikka täysikasvuisista kanoista siellä oli lähes 30 %. Haudontojen lisäys on ollut voimakkainta Etelä-Suomessa.

Tuotannonohjausjärjestelmän tullessa voimaan pidettiin tarpeellisenä turvata kehitysalueiden tuotantomahdollisuudet. Kuitenkin käytännössä Sisä- ja Pohjois-Suomen osuus järjestelmän alaisesta tuotannon lisäyksestä on ollut sekä sianlihan että kananmunien kohdalla pienempi kuin alueella olemassa olevan tuotannon osuus. Järjestelmän vaikutuksesta sika- ja kanatalous näyttää yhä selvemmin keskittyvän maamme eteläisille alueille ja erityisesti Varsinais-Suomeen.

5.3. Yhteenveto kehitysalueenäkökohdista

Edellä olevat selvitykset osoittavat maatalouden merkityksen maan eri osissa. Ammatissa toimivasta väestöstä keskimäärin 13 % on vuoden 1975 tilastojen mukaan saanut toimeentulonsa maataloudesta osuuden ylittäessä maan pohjoisosassa 20 %. Maatalous on kyseisillä alueilla suuntautunut lähinnä maidontuotantoon. Maidosta saatujen tulojen osuus Pohjois-Suomessa on runsas 60 % maatalouden rahatuloista ja yhdessä naudanlihasta saatujen tulojen kanssa yli 80 %. Maatalous on siellä siten hyvin riippuvainen maitotaloustuotantoon kohdistuvista toimenpiteistä.

Tuotannon rajoittamiseen tähdätyt toimenpiteet on kohdistettu yhtenäisesti koskemaan koko maata, mutta niiden vaikutus on tuntunut eri tavalla eri alueilla. Ne ovat poistaneet tuotantokapasiteettia enemmän niillä alueilla, joiden tuotokset tuotantoyksikköä kohti ovat olleet alhaisimmat ja vaikutus koko maan tasolla on siten jäänyt laskettua pienemmäksi. Vapaaehtoisiin rajoitustoimiin usein lisäksi liittyneet sosiaaliset näkökohdat ovat johtaneet siihen, että niihin on suhtauduttu myönteisesti siellä missä maataloudesta sen luontaisten edellytysten vuoksi tai viljelijäin ikääntymisestä johtuen ollaan helpommin luopumassa aktiivituotannosta.

Tuotannonrajoitukset ja aluepoliittiset tavoitteet eivät ole olleet sopusoinnussa keskenään. Tosin maidon markkinoimismaksun perimisestä on vapautettu maan pohjoisimmat alueet. Sen sijaan esim. sianlihan markkinoimismaksua on kannettu samansuuruisena koko maassa. Kun pohjoisimpien alueiden tuotanto-osuudet kuitenkin ovat suhteellisen pienet, olisi alueiden työllisyyden kannalta tarkoituksenmukaista jättää ainakin osa kehitysalueista rajoitustoimien ulkopuolelle.

6. Yhteiskuntapoliittiset näkökohdat

Maataloustuotannon rajoittamisella ja ennen muuta lopettamisella on maatalouteen ja koko kansantalouteen kohdistuvien vaikutusten lisäksi myös yhteiskuntapoliittisia seurauksia. Useimmassa tapauksessa maataloustuotannon lopettaminen johtaa myös tilan autioitumiseen. Muuta yritystoimintaa on harvoin mahdollista harjoittaa maatilalla - tai näin ainakin tavallisesti ajatellaan. Jopa asuinrakennukset joudutaan jättämään tyhjilleen. Näin väestö vähenee maaseudulla, mistä on monenlaisia heijastusvaikutuksia niin taloudellisiin kuin sosiaalisiinkin oloihin. Mutta näin on tapahtunut ja tapahtuu edelleenkin riippumatta maataloustuotannon kehityksestä. Se on seurausta teknillis-taloudellisesta kehityksestä, joka jatkuvasti muokkaa yhteiskuntamme rakenteita.

6.1. Eräitä maaseudun kehityspiirteitä

Maaltapako on viime vuosikymmeninä ollut eräs maamme yhteiskuntarakennetta voimakkaimmin muuttaneista tekijöistä. Kun vielä vuonna 1950 vain 32.3 % väestöstä asui kaupungeissa, niin vastaava luku vuonna 1978 oli 59.7 % (SVT 1979). Maatalouden koneellistuminen ja monien ennen tilalla tehtyjen töiden siirtyminen muiden elinkeinojen suoritettavaksi, samalla kun teollisuus ja palveluammatit ovat keskittyneet taajamiin, vähentää maaseudun työvoiman tarvetta. Muuttotappiokuntien väestön vähetessä, siinä tapahtuu myös rakenteellisia muutoksia. Nuoret, työkäiset ja työkykyisimmät ovat kaikkein muuttoalttiimpia. Näin aktiivisen väestön osuus pienenee; mikä ilmenee taulukosta

Taulukko 24. Ammatissa toimivan väestön osuus koko väestöstä vuonna 1978.

	Pohjois-Karjalan lääni	Oulun lääni	Lapin lääni	Uudenmaan lääni	Koko maa
Yhteensä	40.4	40.2	40.2	48.4	44.9
Kaupungit	42.1	42.9	43.7	49.1	46.7
Muut kunnat	38.9	38.5	37.1	45.3	42.3

Maamme kolmessa pohjoisimmassa läänissä ammatissa toimivan väestön osuus koko väestöstä on noin neljä prosenttiyksikköä pienempi kuin koko maan keskiarvo ja jos vertailukohtana pidetään Uudenmaan lääninä niin ero on 8 %. Tilanne on erityisen huono nimenomaan maalaiskunnissa.

Muuttoliikkeessä tapahtuu valikoitumista myös sukupuolen mukaan. Naiset muuttavat yleensä nuorempina kuin miehet, mikä johtaa miesenemmistön syntyyn. Sukupuolijakauman tasapainottomuus on suurimmillaan väestönkehityksen kannalta tärkeimmissä ikäryhmissä 15-24- ja 25-34- vuotiaat.

Maatalouden osuus muuttotappioalueiden elinkeinojakaumassa on huomattavan suuri. TAURIAISEN ja KOIVULAN (1973)¹⁾ suorittamassa tutkimuksessa maa- ja metsätaloudesta toimeentulonsa saavien osuus ammatissa toimivasta väestöstä oli väestökatokunnissa v. 1970 55.7 %, kun se vertailukunnissa, joiden asukasluku ei ollut pienentynyt, oli 24.7 %. Kaikkien maalaiskuntien keskiarvo oli 39.9%.

Väestörakenteen epäedullisuus ei voi olla heijastumatta kuntien talouteen ja asukkaiden toimeentuloon. Edellä mainitun tutkimuksen tulosten mukaan verotulojen osuus väestökatokuntien menojen rahoituksesta v.1969 oli 40 %, kun se vertailukunnissa oli 49 %. Valtionavun osuus oli vastaavasti 9 % suurempi. Verotuksen pienestä osuudesta huolimatta verorasitus oli väestökatokunnissa suurempi. Veroäyrin hinta oli v.1969 keskimäärin 14.9 penniä kun se vertailukunnissa oli 12.6 penniä.

Perheiden keskimääräiset bruttotulot väestökatokunnissa osoittautuivat haastatteluvastauksien perusteella noin neljänneksen alhaisemmiksi kuin vertailukunnissa. Alin tulotaso oli maa- ja metsätaloutta harjoittavissa perheissä. Eläkeläistyminen on ollut myös varsin merkittävää. Erilaisia eläkkeitä saavien osuus 16-64- vuotiaista oli v.1970 keskimäärin jo 30 %.

Väestön vähetessä laskee myös haja-asutus alueiden palvelutaso. Kauppojen pito tulee kannattamattomaksi ja koulujen oppilasmäärät laskevat alle minimirajan. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton suorittaman tutkimuksen mukaan peruspalvelujen kuten kaupan, perus-

1) TAURIAINEN, Juhani, ja KOIVULA, Samuli: Maaseudun väestöalueiden olot ja ongelmat. SITRA, Sarja 13, No 9, Helsinki 1973.

koulun ala-asteen ja postin saavutettavuus tällä alueella on heikko, noin neljäsosalla haja-asutusalueiden väestöstä on em. palveluihin pitempi kuin kohtuullisena pidetty 5 km matka. Joissain kunnissa vastaava osuus on jopa 50 %. Muiden palveluiden kohdalla tilanne on vielä heikompi. Etäisyys esimerkiksi neuvolaan, lasten päiväkerhoon ja vapaa-ajan kokoontumistiloihin oli yli 2/3 väestöstä enemmän kuin 5 km (POHJOIS-POHJANMAAN SEUTUKAAVALIITTO 1977)¹⁾.

Vaikka palvelujen saavutettavuus onkin heikko ja viihtyvyysoongelmia esiintyy väestökatoalueilla, niin tärkeimpänä poismuuton syynä pidetään tutkimuksen mukaan kuitenkin työpaikkojen vähäisyyttä ja ansiomahdollisuuksien puutetta (TAURIAINEN ja KOIVULA 1973). Niinpä taloudellisen toiminnan lisääminen näillä alueilla on ensisijainen keino muuttoliikkeen pysäyttämiseksi.

Maataloudella on keskeinen asema väestötappiokuntien elinkeinoelämässä. Maataloustuotannon säilyttäminen ja lisääminen loisi pohjaa myös muun talouselämän elpymiselle. Kerrannaisvaikutustensa kautta se synnyttäisi työpaikkoja muissakin elinkeinoissa. Maatalous ei tietenkään yksin pysty ratkaisemaan väestökatoalueiden ongelmia, mutta sitä ei voida sivuuttaa, mikäli näiden alueiden talouselämää aiotaan kohentaa.

6.2. Tuotantorajoitusten yhteiskunnalliset vaikutukset

Mikä on edellä tarkasteltujen tuotannon supistusten yhteiskunnallinen vaikutus? Yritettäessä vastata tähän kysymykseen on aluksi todettava, että jos tuotantorakennetta muutetaan niin, että viljanviljelyä lisätään kotieläintuotannon kustannuksella, viljelijäväestön määrä alenee hieman, mutta ei lainkaan niin paljoa kuin jos supistetaan yksinomaan kotieläintuotantoa.

Toiseksi on syytä huomauttaa, että maatalousväestön määrä alenee huolimatta tuotannonrajoitustoimista. Mm. PSM:n tekemien ennusteiden mukaan maatalouden ammatissa toimiva väestö alenee 175 000 henkeen vuonna 1990 sen ollessa tällä hetkellä noin 215 000 henkeä. Tämä aleneminen on pääasiassa seurausta ns. demograafisista

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden kehittämissuunnitelma. Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto, Julkaisusarja A:39, Oulu 1977.

maatalouden sisäistä väestörakennetta koskevista seikoista. Myös MTTL:n tekemät rakennekehitysennusteet osoittavat samanlaista tulevaisuuden kuvaa.

Voitaneen olettaa, että tuotannonrajoitustoimien yhteiskunnalliset vaikutukset ovat samanlaisia kuin aikaisemmin tapahtuneen kehityksen seuraukset. Ne vahvistavat edelleen sitä epäedullista kehitystä, joka on jo tapahtunut, mutta toisaalta voidaan myös sanoa, että sama kehitys on edessä ilman tuotannonrajoitustoimiakin, joskin muutamaa vuotta hitaammin.

Maaseudun autioitumisesta ovat kärsineet ilman muuta eniten kehitysalueet. Toisaalta tuotannonrajoitustoimenpiteet ovat toteutuneet kehitysalueilla voimakkaammin kuin rintamailla. Näin siis myös tuotannonsupistamiset koettelevat pahiten kehitysalueiden yhteiskunnallisia oloja.

Vaikka tämän selvityksen tarkoituksena ei ole antaa ohjeita maatalouspolitiikan hoitamiseksi, todettakoon kuitenkin, että koska tietyn suuruinen ylituotanto kuuluu tuotantopoliittiseen ohjelmaan huoltovarmuussyistä, tulisi tämä ylituotanto ohjata kehitysalueille huolimatta siitä, että puhtaat maataloudelliset seikat voisivatkin puoltaa muunlaista ratkaisua. Kehitysalueiden taloudellinen kehitys on jäljessä koko maan kasvusta, sinne on vaikea saada teollisia tai muita työpaikkoja, eikä muitakaan keinoja ole asutuksen säilyttämiseksi näillä alueilla. Maatalouskaan ei yksin voi ratkaista kehitysalueiden ongelmia, mutta se voi toimia eräänlaisena selkärankana, jonka varassa taloudellinen toimeliaisuus voi siellä säilyä.

KIRJALLISUUSLUETTELO

- AALTONEN, Seppo 1981. Maatalouden tuloista ja tulonjaosta. MTTL:n tiedonantoja no. 78: 23-80. Helsinki
- ANON. 1980. Eräiden maataloustuotantoon vaikuttavien toimenpiteiden tarkastelua. Maatilahallitus, suunnittelu-toimisto. 30 s. Helsinki.
- ANON. 1980. Maatalouden tuotantopoliittisen toimikunnan osamietintö II. Kom. miet. 1980:5. 149 + 4 s. Helsinki.
- ANON. 1980. Suomen virallinen tilasto 1979. Suomen tilastollinen vuosikirja 1979. 547 s. Helsinki.
- HEMILÄ, Kalevi 1980. Tuotantokustannusten seurantaan käytettävien indeksien peruslaskelmat. MTTL:n tiedonantoja no. 72. 104 s. Helsinki.
- LÄMSÄ, Risto 1981. Maataloustuotannon alueellinen omavaraisuus vuonna 1979. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- Pohjois-Pohjanmaan maatalouden kehittämissuunnitelma 1977. Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto, Julkaisusarja A:39. 122 + 14 s. Oulu.
- TAURIAINEN, Juhani ja KOIVULA, Samuli 1973. Maaseudun väestöalueiden olot ja ongelmat. SITRA, Sarja 13, no. 9. 157 + 4 s. Helsinki.
- TAURIAINEN, Juhani, NAAPURI, Matti, PAKKANEN, Ritva ja TORNBORG, Pertti 1980. Maitotalouden työllistävä vaikutus Suomen kansantaloudessa. PSM:n raportteja ja artikkeleita 15. 62 + 10 s. Helsinki.

